

Universitätsbibliothek Wuppertal

Titi Livii Patavini Historiarvm Libri Qvi Svpersvnt Omnes

Livius, Titus

Mannhemii, 1780

Liber XXXVI

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1289](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1289)

LIBER XXXVI

I.

P. CORNELIUM Cn. filium Scipionem & Manium Acilium Glabrimonem consules, inito magistratu, Patres, priusquam de provinciis agerent, res divinas facere majoribus hostiis iusserunt in omnibus fanis, in (a) quibus lectisternium majorem partem anni fieri solet; precarique, quod senatus de novo bello in animo haberet, ut ea res senatui populoque Romano bene ac feliciter eveniret. Ea omnia sacrificia læta fuerunt, primisque hostiis perlitatum est: & ita aruspices responderunt, eo bello terminos populi Romani propagari, victoriam ac triumphum ostendi. Hæc quum renunciata essent, solutis religione animis, Patres rogationem ad populum ferri iusserunt: « Vellent juberent- » ne, cum Antiocho rege, quique sectam » ejus secuti essent, bellum iniri? » Si ea rogatio perlata esset, tum, si ita videretur consulibus, rem integram ad senatum referrent. P. Cornelius eam rogationem pertulit.

*U. c. 561.
a. C. 191.*

*P. Corneli-
o, M.
Acilio
Coss.*

*Bellum
a P. R.
in Antio-
chum
decernitur.*

(a) in del. Gron.

V. l. 561. Tum senatus decrevit, ut consules Italiam
a. C. 191. & Græciam provincias fortirentur; cui Græ-
Provincia cia evenisset, ut præter eum numerum mili-
 & tum, quem L. Quinctius in eam provinciam
exercitus. ex auctoritate senatus scripisset imperasset-
 ve, ut eum exercitum acciperet, quem M.
 Babijs prætor anno priorè ex senatuscon-
 sulto in Macedoniam trajecisset. Et extra
 Italiam permissum, ut, si res postulasset,
 auxilia ab fociis, ne supra quinque millium
 numerum, acciperet, L. Quinctium superioris
 anni consulem legari ad id bellum placuit.
 Alter consul, cui Italia provincia evenisset,
 cum Boiis iussus bellum gerere, utro exer-
 citu mallet ex duobus, quos superiores con-
 sules habuissent; alterum ut mitteret Romam,
 eæque urbanæ legiones essent paratæ, quo
 senatus censuisset.

II. His ita in senatu ad id, quæ cujus
 provincia foret, decretis; tum demum sor-
 riri consules placuit. Acilio Græcia, Corne-
 lio Italia evenit. Certa deinde sorte senatus-
 consultum factum est: "quod populus Ro-
 manus eo tempore duellum iussisset esse
 cum rege Antiocho (b), quique sub impe-

(b) cum rege Antiocho esse Gron. Crev.

» rio ejus essent, ut ejus rei causa supplica-
 » tionem imperarent consules : utique M.
 » Acilius consul ludos magnos Jovi voveret,
 » & dona ad omnia pulvinaria. Id votum in
 hæc verba, præeunte P. Licinio pontifice
 maximo, consul nuncupavit : « Si duellum,
 » quod cum Antiocho rege sumi populus jus-
 » sit, id ex sententia senatus populique Ro-
 » mani confectum erit ; tum tibi, Jupiter,
 » populus Romanus ludos magnos dies decem
 » continuos faciet : donaque ad omnia pulvina-
 » naria dabuntur de pecunia, quantam sena-
 » tus decreverit. Quisquis magistratus eos
 » ludos quando ubique faxit, hi ludi recte
 » facti, donaque data recte sunt. » Supplica-
 tio inde ab duobus consulibus edita per bi-
 duum fuit. Consulibus sortitis provincias,
 extemplo & prætores sortiti sunt. M. Junio
 Bruto jurisdicatio utraque evenit, A. Cornelio
 Mammulæ Bruttii, M. Æmilio Lepido Sici-
 lia, L. Oppio Salinatori Sardinia, C. Livio
 Salinatori classis, L. Æmilio Paulo Hispania
 ulterior. His ita exercitus decreti. A. Corne-
 lio novi milites, conscripti priore anno ex
 senatusconsulto a L. Quinctio consule, dati
 sunt ; jussusque tueri omnem oram circa Ta-

U. e. 561a
a. C. 191.

U. c. 561.
a. C. 191.

rentum Brundisiumque. L. Æmilio Paulo in
ulteriorem Hispaniam præter eum exercitum,
quem a M. Fulvio prætore accepturus
esset, decretum est (c), ut novorum militum
tria millia duceret, & trecentos equites; ita
ut in iis duæ partes socium Latini nominis,
tertia civium Romanorum esset. Idem supple-
menti ad C. Flaminium, cui imperium prorogabatur, in Hispaniam citeriorem est missum.
M. Æmilius Lepidus a L. Valerio, cui successurus esset, simul provinciam exercitumque accipere iussus: L. Valerium, si ita videretur, pro prætore in provincia retinere, & provinciam ita dividere, ut una ab Agrigento ad Pachynum esset, altera a Pachyno Tyndarium: eam maritimam oram L. Valerius viginti navibus longis custodiret. Eidem prætori mandatum, ut duas decumas frumenti exigeret: id ad mare comportandum devehendumque in Græciam curaret. Idem L. Oppio de alteris decumis exigendis in Sardinia imperatum. Ceterum non in Græciam, sed Romam, id frumentum portari placere. C. Livius prætor, cui classis evenerat, cum triginta navibus paratis trajicere in Græciam primo quoque tempore iussus, & ab Atilio naves

(c) est del. Gron Crv.

acci-

accipere. Veteres naves, quæ in navalibus *U. c. 561*
 erant, ut reficeret & armaret, M. Junio *a. C. 191*
 prætori negotium datum est, & in eam clas-
 sem socios navales libertinos legeret.

III. LEGATI terni in Africam ad Cartha-
 ginienfes & in Numidiam ad frumentum ro-
 gandum, quod in Græciam portaretur, missi;
 pro quo pretium solveret populus Romanus.
 Adeoque in adparatum curamque ejus belli
 civitas intenta fuit, ut P. Cornelius consul
 ediceret, « Qui senatores essent, quibusque
 » in senatu sententiam dicere liceret, quique
 » minores magistratus essent, ne quis eorum
 » longius ab urbe Roma abiret, quam undè
 » eo die redire posset; neve uno tempore
 » quinque senatores ab urbe Roma abessent. »
 In comparando inpigre classem C. Livium
 prætorem contentio, orta cum colonis mari-
 timis, paullisper tenuit. Nam, quum coge-
 rentur in classem, tribunos plebei (d) ad-
 pellarunt: ab iis ad senatum rejecti sunt.
 Senatus ita, ut ad unum omnes consentirent,
 decrevit, vocationem rei navalis his (e)
 colonis non esse. Ostia, & Fregenzæ, &

(d) plebis Gron, Crev.

(e) eis Crev.

D. a. 561. Castrum novum, & Pyrgi, & Antium, &
a. C. 191. & Tarracina, & Minturnæ, & Sinuessæ fue-
 runt, quæ cum prætor de vacatione certa-
 verunt. Consul deinde M. Acilius ex senatus-
 consulto ad collegium Fecialium retulit :
 « Ipsine utique regi Antiocho indiceretur
 » bellum, an ad præsidium nunciaretur ? (f)
 » & num Ætolis quoque separatim indici ju-
 » berent bellum ? & num prius societas eis
 » & amicitia renuncianda esset, quam bellum
 » indicendum ? » Feciales responderunt :
 « Jam ante sese, quum de Philippo consule-
 » rentur, decrevisse, nihil referre, ipsi coram,
 » an ad præsidium, nunciaretur. Amicitiam
 » renunciatam videri, quum legatis, toties
 » repetentibus res, nec reddi, nec satisfieri
 » æquum censuissent. Ætolos ultro sibi bel-
 » lum indixisse, quum Demetriadem, socio-
 » rum urbem, per vim occupassent ; Chal-
 » cidem terra marique obpugnatum essent ;
 » regem Antiochum in Europam ad bellum
 » populo Romano inferendum traduxissent. »
 Omnibus jam satis comparatis, M. Acilius
 consul edixit : « Ut, quos L. Quinctius mi-

*Fecialium
 sententia
 de ratione
 indicendi
 belli.*

(f) an satis esset ad præsidium aliquod ejus nunciare? Gron. Crev.

» lites conscripssisset, & quos sociis nomini-
 » que Latino imperasset, quos secum in pro-
 » vinciam ire oporteret, & tribuni militum
 » legionis primæ & tertiæ, uti omnes Brun-
 » disium Idibus Maiis convenirent. » Ipse ante
 diem quintum Nonas Maias paludatus urbe
 egressus est. Per eosdem dies & prætores in
 provincias profecti sunt.

IV. SUB idem tempus legati ab duobus
 regibus, Philippo Macedoniæ & Ptolemæo
 Ægypti, (g) Romam venerunt, pollicentes
 ad bellum auxilia, & pecuniam, & frumen-
 tum. Ab Ptolemæo etiam mille pondo auri,
 viginti millia pondo argenti adlata. Nihil ejus
 acceptum. Gratia regibus actæ. Et, quum
 uterque se cum omnibus copiis in Ætoliam
 venturum, belloque interfuturum pollicere-
 tur, Ptolemæo id remissum: Philippi legatis
 responsum, gratum eum senatui populoque
 Romano facturum, si M. Acilio consuli non
 defuisset. Item ab Carthaginiensibus & Masi-
 nissa rege legati venerunt. Carthaginienses
 tritici modium mille, hordei quingenta mil-
 lia ad exercitum, dimidium ejus Romam ad-
 portaturos polliciti sunt: id ut ab se munus

U. c. 561.
 a. C. 191.

Legati a
 Philippo
 &
 Ptolemæo.

Carthagi-
 nienses &
 Masinissa
 frumentum
 & hordeum
 mittunt.

(g) Philippo & Ptolemæo Ægypti rege Graec.

U. e. 561.
a. C. 191. Romani acciperent, petere se. Et classent suorum suo sumtu comparaturos: & stipendium, quod pluribus pensionibus in multos annos deberent, præsens omne duros. Masinissæ legati quingenta millia modium tritici, trecenta hordei ad exercitum in Græciam; Romam trecenta millia modium tritici, ducenta quinquaginta hordei; equites quingentos, elephantos viginti regem ad M. Acilium consulem missurum. De frumento utrisque responsum, ita usurum eo populum Romanum, si pretium acciperent. De classe Carthaginensibus remissum; præterquam si quid navium ex fœdere deberent. De pecunia item responsum, nullam ante diem accepturos.

*Antiochus
civitates
Græciæ
solicitat.*

V. QUUM hæc Romæ agebantur, Chalcide Antiochus, ne cessaret per hibernorum tempus, partim ipse sollicitabat civitatum animos mittendis legatis, partim ultro ad eum veniebant: sicut (h) Epirotæ communi gentis consensu, & Elei e Peloponneso venerunt. Elei auxilium adversus Achæos petebant, quos, post bellum non ex sua sententia indictum Antiocho, primum civitati suæ

(h) *ficusi Gron. Crev.*

arma inlaturos credebant. Mille iis pedites cum duce Cretenſi Euphane ſunt miſſi. Epirotarum legatio erat minime in partem ullam liberi aut ſimplicis animi. Apud regem gratiam initam volebant cum eo, ut caverent, ne quid obfenderent Romanos. Petebant enim, « ne ſe temere in cauſſam deduceret, » expoſitos adverſus Italiam pro omni Græcia, » & primos inpetus Romanorum excepturos. » Sed, ſi ipſe poſſet terreſtribus navalibusque » copiis præſidere Epiro, cupide eum omnes » Epirotas & urbibus & portibus ſuis accepturos. Si id non poſſet, deprecari, ne ſe » nudos atque inermes Romano bello abjiceret. » Hac legatione id agi adparebat, ut, ſive (quod magis credebant) abſtinuiſſet Epiro, integra ſibi omnia apud exercitus Romanos eſſent, conciliata fatiſ apud regem gratia, quod accepturi fuiſſent venientem; ſive veniſſet, ſic quoque ſpes veniæ ab Romanis foret, quod, non exſpectato longinquo auxilio ab ſe, præſentis viribus ſubcubiſſent. Huic tam perplexæ legationi, quia non ſatis in promptu erat, quid reſponderet, legatos ſe miſſurum ad eos dixit, qui de iis, quæ ad illos ſeque communiter pertinerent, loquerentur.

U. e. 561.

a. C. 101.

V. c. 561.
s. C. 191.

VI. IN BÆOTIAM ipse profectus est, causas in speciem iræ adversus Romanos eas, quas ante dixi, habentem; Brachyllæ necem, & bellum a Quinctio Coroneæ, propter Romanorum militum cædes, inlatum; re vera per multa jam secula publice privatimque labante egregia quondam disciplina gentis, & multorum eo statu, qui diuturnus esse sine mutatione rerum non posset. Obviam effusus undique Bæotiæ principibus, Thebas venit. Ibi in concilio gentis, quamquam & ad Delium, inpetu in præsidium Romanum facto, & ad Chalcidem commiserat nec a parvis nec dubiis principiis bellum, tamen eandem orationem exorsus, qua in conloquio primo ad Chalcidem, quaque per legatos in concilio Achæorum usus erat, ut amicitiam secum institui, non bellum indici Romanis postularet, neminem, quid ageretur, fallebat. Decretum tamen sub levi verborum prætextu pro rege adversus Romanos factum est. Hac quoque gente adjuncta, Chalcidem regressus, præmissis inde literis, ut Demetriadem convenirent principes Ætolorum, cum quibus de summa rerum deliberaret, navibus eo ad diem indictam concilia

*Deliberat
cum sociis
de summa
rerum.*

venit. Et Amynder aditus ad consultandum ex Athamania : & Hannibal Pœnus (i), U. c. 502.
a. C. 191.
 jam diu non adhibitus, interfuit ei concilio. Consultatum de Theſſalorum gente eſt, quorum omnibus, qui aderant, voluntas tentanda videbatur. In eo modo diverſæ ſententiæ erant ; quod alii extemplo agendum ; alii ex hieme, quæ tum ferme media erat, differendum in veris principium ; & alii legatos tantummodo mittendos ; alii cum omnibus copiis eundem cenſebant, terrendosque metu, ſi cunctarentur.

VII. QUUM circa hanc fere conſultationem diſceptatio omnis verteretur, Hannibal, nominatim interrogatus ſententiam, in univerſi belli cogitationem regem atque eos, qui aderant, tali oratione avertit : « Si, ex quo
 » trajecimus in Græciam, adhibitus eſſem
 » in conſilium, quum de Eubœa, de Achæis,
 » de Bœotia agebatur ; eamdem (k) ſententiam dixiſſem, quam hodie, quum de Theſſalis agitur, dicam. Ante omnia Philippum
 » & Macedonas in ſocietatem belli quacumque ratione cenſeo deducendos eſſe. Nam

*Hannibal
 de bello
 Romano
 oratio.*

(i) Panus del. Gron. Crev.

(k) eam Gron. Crev.

V. c. 561.
a. C. 191.

» quod ad Eubœam Bœotosque & Theſſalos
 » adinet, cui dubium eſt, quin, ut quibus
 » nullæ fuæ vires ſint, præſentibus adulando
 » ſemper, quem metum in conſilio habeant,
 » eodem ad inpetrandam veniam utantur?
 » ſimul ac Romanum exercitum in Græcia
 » viderint, ad conſuetum imperium ſe aver-
 » tant? nec iis noxæ futurum ſit, quod,
 » quum Romani procul abeſſent, vim tuam
 » præſentis exercitusque tui experiri nolue-
 » rint? Quanto igitur prius potiusque eſt,
 » Philippum nobis conjungere, quam hos?
 » cui, ſi ſemel in cauſſam deſcenderit, nihil
 » integri futurum ſit, quique eas vires adfe-
 » rat, quæ non acceſſio tantum ad Romanum
 » eſſe bellum, ſed per ſe ipſæ nuper ſuſtinere
 » potuerint Romanos. Hoc ego adjuncto (ab-
 » ſit verbo invidia) qui dubitare de eventu
 » poſſim? quum, quibus adverſus Philippum
 » valuerint Romani, iis nunc fore videam
 » ut ipſi obpugnentur. Ætoli, qui Philippum
 » (quod inter omnes conſtat) vicerunt, cum
 » Philippo adverſus Romanos pugnabunt.
 » Amynder atque Athamanum gens, quo-
 » rum ſecundum Ætolos plurima fuit opere
 » in eo bello, nobiſcum ſtabunt. Philippus

» tum, te quieto, totam molem sustinebat
 » belli: nunc duo maximi reges, Asiæ Euro-
 » pæque viribus, adversus unum populum,
 » (ut meam utramque fortunam taceam) pa-
 » trum certe ætate ne uni quidem Epirotarum
 » regi parem, (quid (l) tandem erit vobis-
 » cum comparatus?) gertis bellum. Quæ
 » igitur res mihi fiduciam præbet, conjungi
 » nobis Philippum posse? Una, communis
 » utilitas, quæ societatis maximum vinculum
 » est: altera, auctores vos Ætoli. Vester
 » enim legatus hic Thoas inter cetera, quæ
 » ad exciendum in Græciam Antiochum di-
 » cere est solitus, ante omnia hoc semper adfir-
 » mavit; fremere Philippum, & ægre pati,
 » sub specie pacis leges servitutis sibi inposi-
 » tas. Ille quidem feræ bestię vincitæ aut
 » clausæ, & refringere claustra cupienti, re-
 » gis iram verbis æquabat. Cujus si talis ani-
 » mus est, solvamus nos ejus vincula, &
 » claustra refringamus, ut erumpere diu coër-
 » citam iram in hostes communes possit. Quod
 » si nihil eum legatio nostra moverit, at nos,
 » quoniam nobis eum adjungere non possu-
 » mus, ne (m) hostibus nostris ille adjungi

(l) quicquid Gron. qui quid Crev.

(m) ut Gron.

U. c. 561.

a. C. 191.

» possit, caveamus. Seleucus filius tuus Ly-
 » simachiae est : qui si eo exercitu, quem se-
 » cum habet, per Thraciam proxima Mace-
 » doniae coeperit depopulari ; facile ab auxi-
 » lio ferendo Romanis Philippum ad sua po-
 » tissimum tuenda avertet. De Philippo meam
 » sententiam habes. De ratione universi belli
 » quid sentirem, jam ab initio non ignorasti.
 » Quod si tum auditus forem, non in Eu-
 » boea Chalcidem captam, & castellum Euripi
 » expugnatum Romani, sed Etruriam Ligurum-
 » que & Galliae Cisalpinæ oram bello ardere,
 » &, qui maximus iis terror est, Hanniba-
 » lem in Italia esse audirent. Nunc quoque
 » arcessas censeo omnes navales terrestresque
 » copias. Sequantur classem onerariae cum
 » com meatibus. Nam hic sicut ad belli mu-
 » nera pauci sumus, sic nimis multi pro
 » inopia com meatuum. Quum omnes tuas
 » contraxeris vires, divisam classem partim
 » Corcyrae in statione habebis, ne transitus
 » Romanis liber ac tutus pateat : partim ad
 » litus Italiae, quod Sardiniam Africamque
 » spectat, trajicies : ipse cum omnibus ter-
 » restribus copiis in Byllinum agrum procedes.
 » Inde Graeciae praesidebis, & speciem Ro-

» manis trajecturum te præbens, &, si res
 » poposcerit, trajecturus. Hæc suadeo, qui,
 » ut non omnis peritissimus sim belli, cum
 » Romanis certe bellare bonis malisque meis
 » didici. In quæ consilium dedi, in eadem
 » nec infidelem, nec segnem operam polli-
 » ceor. Dii adprobent eam sententiam, quæ
 » tibi optima visa fuerit.»

VIII. HÆC ferme Hannibalis oratio fuit; *Hannibalz
 non credit
 Antiochus.*
 quam laudarunt magis in præsentia, qui
 aderant, quam rebus ipsis exsecuti sunt. Nihil
 enim eorum est factum, nisi quod ad classem
 copiasque arcessendas ex Asia Polyxenidam
 misit. Legati Larissam ad concilium Thessa-
 lorum sunt missi, & Ætolis Amyndandroque
 dies ad conveniendum exercitui Pheras est
 dictus. Eodem & rex cum suis copiis con-
 festim venit. Ibi dum opperitur (n) Amy-
 nandrum atque Ætolos, Philippum Megalo-
 politanum cum duobus millibus hominum ad
 legenda ossa Macedonum circa Cynoscepha-
 las, ubi debellatum erat cum Philippo, misit;
 sive ab ipso, quærente sibi commendationem
 ad Macedonum gentem & invidiam regi,
 quod insepultos milites reliquisset, monitus;

*Legit ossa
 Macedo-
 num ad
 Cynosce-
 phalas.*

(n) opperiretur Gron.

U. c. 361.
a. C. 191.

sive ab insita regibus vanitate ad consilium specie amplum, re inane, animo adjecto. Tumulus est, in unum offibus, quæ passim strata erant, coacervatis, factus; qui nullam gratiam ad Macedonas, odium ingens ad Philippum movit. Itaque, qui ad id tempus fortunam esset in consilio habiturus, is ex templo ad M. Bæbium proprætorem misit, « Antiochum in Thessaliam inpetum fecisse. » Si videretur ei, moveret ex hibernis: se » obviam processurum, ut, quid agendum » esset, consultarent. »

Ejus gesta
in
Thessalia.

IX. ANTIOCHO, ad Pheras jam castra habenti, ubi conjunxerant ei se Ætoli & Amynder, legati ab Larissa venerunt, quærentes, quod ob factum dictumve Thessalorum bello lacefferet eos? simul orantes, ut, remoto exercitu, per legatos, si quid ei videretur, secum disceptaret. Eodem tempore quingentos armatos, duce Hippolochi, Pheras in præsidium miserunt: hi, exclusi aditu, jam omnia itinera obsidentibus regiis, Scoussam se receperunt. Legatis Larissæorum rex clementer respondit, « Non belli faciendi, sed tuendæ & stabiliendæ libertatis » Thessalorum causa, se Thessaliam intrasse. »

Similia his qui cum Pheræis ageret, missus: *U. G. 561a*
 cui nullo dato responso, Phæreii ipsi (o) *a. C. 191.*
 legatum ad regem, principem civitatis Pau-
 saniam, miserunt. Quî quum haud dissimilia
 his, ut in causa pari, quæ pro Chalciden-
 sibus in conloquio ad Euripi fretum dicta erant,
 quædam etiam ferocius, egisset; rex etiam at-
 que etiam deliberare eos iussos, ne id consilii
 caperent, cujus, dum in futurum nimis cauti
 & providi essent, extemplo pœniteret, di-
 misit. Hæc renunciata Pheras legatio quum
 esset, ne paullum quidem dubitarunt, quin
 pro fide erga Romanos, quidquid fors belli
 tulisset, paterentur. Itaque & hi summa ope
 parabant se ad urbem defendendam: & rex
 ab omni parte simul obpugnare mœnia est
 adgressus. Et, ut qui satis intelligeret, (ne-
 que enim dubium erat) in eventu ejus urbis
 positum esse, quam primam adgressus esset,
 aut sperni deinde ab universa gente Thessa-
 lorum, aut timeri se, omnem undique ter-
 rorem obsessis injecit. Primum inpetum ob-
 pugnationis satis constanter sustinuerunt:
 dein, (p) quum multi propugnantes cade-

(o) add. *suum Gron. Crev.*

(p) *deinde Gron. Crev.*

U. e. 561. rent, aut vulnerarentur, labare animi cor-
a. C. 191. pere. Revocati deinde castigationibus princi-
 pum ad perseverandum in proposito, relicto
 exteriore circulo muri, deficientibus jam
 copiis, in interiorem partem urbis concesserunt; cui brevior orbis munitio circum-
 jectus erat. Postremo victi malis, quum timerent, ne vi captis nulla apud victorem
 venia esset, dederunt sese. Nihil inde moratus rex, quatuor millia armatorum, dum recens terror esset, Scotuffam misit. Nec ibi mora deditio-
 nis est facta, cernentibus Pheræorum recens exemplum: qui, quod pertinaciter primo abnuerant, malo domiti tandem fecissent. Cum ipsa urbe Hippolochus Larissæorumque deditum est præsidium. Dimissi ab rege inviolati omnès; quod eam rem magni momenti futuram rex ad conciliandos Larissæorum animos credebat.

X. INTRA decimum diem, quam Pheras venerat his perfectis, Cranonem, profectus cum toto exercitu, primo adventu cepit. Inde Cypæram & Metropolim, & iis circumjecta castella recepit; omniaque jam regionis ejus, præter Atracem & Gyrtionem, in potestate erant. Tum adgredi Larissam constituit: ratus

LIBER XXXVI CAP. X III

vel terrore ceterarum expugnataram, vel beneficio præsidii dimissi, vel exemplo tot civitatum dedentium sese, non ultra in pertinacia mansuros. Elephantis agi ante signa terroris causa jussis, quadrato agmine ad urbem incescit: ut incerti fluctuarentur animi magnæ partis Larissæorum inter metum præsentem hostium & verecundiam absentium sociorum. Per eosdem dies Amynder cum Athamanum juventute occupat Pellinæum: & Menippus, cum tribus millibus peditum Ætolorum & ducentis equitibus in Perræbiam profectus, Mallœam & Cyretias vi cepit, depopulatusque est agrum Tripolitani. His raptim peractis, Larissam ad regem redeunt: consultanti, quidnam agendum esset de Larissa, supervenerunt. Ibi in diversum sententiæ tendebant: aliis, vim adhibendam, & non differendum censentibus, quin operibus ac machinis simul undique moenia adgrederentur urbis sitæ in plano, apertæ, campestri undique aditu (q): aliis nunc vires urbis, nequaquam Pheris conferendæ, memorantibus: nunc hiemem & tempus anni nulli bellicæ rei, minime obsidioni atque

(q) in plano, a parte campestri undique facilis aditu Grona

U. e. 561.
a. C. 191.

561. obpugnationi urbium, aptum. Incerto regi
 C. 191. inter spem metumque legati a Pharsalo, qui
 ad dedendam urbem suam forte venerant,
 animos auxerunt. M. Bæbius interim, cum
 Philippo in Dassaretis congressus, Ap. Clau-
 dium ex communi consilio ad præsidium La-
 rissæ misit, qui per Macedoniam magnis
 itineribus in jugum montium, quod super
 Gonnos est, pervenit. Oppidum Gonni viginti
 millia ab Larissa abest, in ipsis faucibus fal-
 tus, quæ Tempe adpellantur, situm. Ibi
 castra metatus latius, quam pro copiis, &
 plures, quam quot satis in usum erant, ignes
 quum accendisset, speciem, quam quæsierat,
 hosti fecit, omnem ibi Romanum exercitum
 cum rege Philippo esse. Itaque hiemem instare
 apud suos causatus rex, unum tantum mo-
 ratus diem, ab Larissa recessit, & Demetria-
 dem rediit: Ætolique & Athamanes in suos
 receperunt se fines. Appius, etsi, cujus rei
 causa missus erat, solutam cernebat obsidio-
 nem, tamen Larissam ad confirmandos in re-
 liquum sociorum animos descendit: duplex-
 que lætitia erat, quod & hostes excefferant
 finibus, & intra mœnia præsidium Romanum
 cernebant.

XI. REX Chalcidem a Demetriade profectus, amore captus virginis Chalcidensis Cleopolemi filæ, quum patrem, primo adlegando, deinde coram ipse rogando, fatigasset, invitum se gravioris fortunæ conditioni inligantem, tandem inpetrata re, tamquam in media pace nuptias celebrat: & reliquum hiemis, oblitus quantas simul duas res suscepisset, bellum Romanum & Græciam liberandam, ommissa omnium rerum cura, in convivii & vinum sequentibus voluptatibus, ac deinde, ex fatigatione magis, quam fatietate earum, in somno traduxit. Eadem omnes præfectos regios (qui ubique, ad Bœotiam maxime, præpositi hibernis erant) cepit luxuria: in eandem & milites effusi sunt. Nec quisquam eorum aut arma induit, aut stationem, aut vigiliis servavit; aut quidquam, quod militaris operis, aut muneris esset, fecit. Itaque principio veris, quum per Phocidem Chæroneam (r), quo convenire omnem undique exercitum jusserrat, venisset; facile animadvertit, nihilo severiore disciplina milites, quam ducem, hibernasse. Alexandrum

U. c. 361a
a. C. 191.

Antiochus
nuptias
Chalcide
celebrat.

Exercitus
ejus
luxuria
contrumpitur.

(r) Chæroneam l. in Acarniam Gron.

U. c. 561.
a. C. 191.

*Antiochus
Acarnania
petiit.*

inde Acarnana (s) & Menippum Macedonem Stratum Ætoliæ copias ducere iussit. Ipse Delphis sacrificio Apollini factò, Naupaetum processit. Consilio (t) principum Ætoliæ habito, via, quæ præter Calydonem & Lysimachiam fert ad Stratum, suis, qui per Malliacum finem veniebant, obcurrit. Ibi Mnesilochus princeps Acarnanum, multis emtus donis, non ipse solum gentem regi conciliabat, sed Clytum etiam prætorem, penes quem summa potestas erat, in suam sententiam adduxerat. Is quum Leucadios, quod Acarnaniæ caput est, non facile ad defectionem posse cerneret impelli, propter metum Romanæ classis, quæ cum Atilio, quæve circa Cephaleniam erat, arte eos est adgressus. Nam quum in concilio dixisset, tuenda mediterranea Acarnaniæ esse, & omnibus, qui arma ferrent, exeundum ad Medionem & Thyrium, ne ab Antiocho aut Ætolis occuparentur; fuere, qui dicerent, nihil aditinere omnes tumultuose concitari: satis esse quingentorum hominum præsidium. Eam juventutem nactus, trecentis Medione, ducentis

(s) *Acarnanem Gron. Crev.*

(t) *concilio Crev.*

Thyrii in præsidio positus, id agebat, ut pro
 obsidibus futuri venirent in potestatem regis.

U. e. 561°

a. C. 191°

XII. PER eosdem dies legati regis Medio-
 nem venerunt. Quibus auditis, quum in
 concione, quidnam respondendum regi esset,
 consultaretur; & alii manendum in Romana
 societate, alii non adspernandam amicitiam
 regis censerent; media visa est Clyti senten-
 tia, eoque accepta est, ut ad regem mitte-
 rent legatos, peterentque ab eo, ut Medo-
 nios super tanta re consultare in concilio
 Acarnanum pateretur. In eam legationem
 Mnesilochus, & qui ejus factionis erant, de
 industria conjecti, clam missi, qui regem ad-
 movere copias juberent, ipsi terebant tem-
 pus. Itaque vixdum iis egressis legatis, An-
 tiochus in finibus, mox (*) ad portas erat,
 & trepidantibus, qui expertes prodicionis
 fuerant, tumultuoseque juventutem ad arma
 vocantibus, ab Clyto & Mnesilochis in ur-
 bem est inductus: &, aliis sua voluntate
 adfluentibus, metu coacti etiam, qui dissen-
 tiabant, ad regem convenerunt. Quos pla-
 cida oratione territos quum permulisset, ad
 spem vulgatæ clementiæ aliquot populi Acare

(*) & mox Gron. Crev.

U. c. 561.
a. C. 191.

nanæ defecerunt. Thyrium a Medione profectus est, Mnesilocho eodem & legatis præmissis. Ceterum detecta Medione fraus cautiore, non timidiore, Thyrienses fecit, dato ei haud perplexo responso, nullam se novam societatem, nisi ex auctoritate Romanorum imperatorum, accepturos, portisque clausis, armatos in muris disposuerunt. Et perobportune ad confirmandos Acarnanum animos Cn. Octavius missus a Quinctio, quum præsidium & paucas naves ab A. Postumio, qui ab Atilio legato Cephaleniæ præpositus fuerat, accepisset, Leucadem venit, implevitque spei focios: M. Acilium consulem jam cum legionibus mare trajecisse, & in Thessalia castra Romana esse. Hunc rumorem quia similem veri tempus anni maturum jam ad navigandum faciebat; rex, præsidio Medione inposito, & in quibusdam aliis Acarnaniæ oppidis, Thyrio abscessit, & per Ætolæ ac Phocidis urbes Chalcedem rediit.

*Redit in
Eubœam.*

XIII. SUB idem tempus M. Bæbius & Philippus rex, jam ante per hiemem in Daresariis congressi, quum Ap. Claudium, ut obsidione Larissam eximeret, in Thessaliam misissent, quia id tempus rebus gerendis in-

maturum erat, in hiberna regressi, principio veris conjunctis copiis in Thessaliam descenderunt. In Acarnania tum Antiochus erat. Advenientes, Philippus Mallœam Perrhæbiæ, Bæbius Phacium est adgressus, quo primo prope inpetu capto, Phæstum eadem celeritate capit. Inde Atracem quum se recepisset, Cyretias hinc & Eritium (v) occupat: præfidiisque per recepta oppida dispositis, Philippo rursus obsidenti Mallœam se conjungit. Sub adventum Romani exercitus, seu ad metum virium, seu ad spem veniæ, quum dedissent sese; ad ea recipienda oppida, quæ Athamanes occupaverant, uno agmine ierunt. Erant autem hæc, Æginium, Ercinium (x), Gomphi, Silana, Tricca, Melibœa, Phaloria. Inde Pellinæum, ubi Philippus Megalopolitanus cum quingentis peditibus & equitibus quadraginta in præsidio erat, & circumfidunt, &, priusquam obpugnarent, mittunt ad Philippum, qui moneret, ne vim ultimam experiri vellet. Quibus ille satis ferociter respondit, vel Romanis, vel Thessalis se crediturum fuisse: in Philippi se potesta-

U. c. 561
a. C. 191.

Philippus
& Bæbius
in Thessa-
lia aliquot
urbes capi-
unt.

(v) Phricium Gron. Crev.

(x) Ercinium Gron. Crev.

U. c. 361. a. C. 191. tem commissurum non esse. Postquam adparuit vi agendum, quia videbatur & Limnæam eodem tempore obpugnari posse, regem ad Limnæam ire placuit: Bæbius restitit ad Pelinæum obpugnandum (y).

M. Acilius Cos. cum exercitu intrat Thessaliam.

Hæc res gesta.

XIV. PER eos forte dies Manius Acilius consul, cum decem (z) millibus peditum, duobus millibus equitum, quindecim elephantis, mari trajecto, pedestres copias Larissam ducere delectos militum tribunos iussit. Ipse cum equitatu Limnæam ad Philippum venit. Adventu consulis deditio sine cunctatione est facta: traditumque præsidium regium, & cum iis Athamanes. Ab Limnæa Pellinæum consul proficiscitur. Ibi primi Athamanes tradiderunt sese, deinde & Philippus Megalopolitanus: cui, decedenti de præsidio, quum obuius forte fuisset Philippus rex, ad ludibrium regem eum consalutari iussit; ipse congressus fratrem, haud sane decoro majestati suæ joco, adpellavit. Deductus inde ad consulem custodiri iussus, & haud ita multo post in vinculis Romam missus. Cetera multitudo Athamanum aut militum Antiochi re-

(y) obpugnandum l. oppidum Gronq

(z) viginti Crev,

gis, quæ in præfidiis deditorum per eos dies oppidorum fuerat, Philippo tradita regi est. U. c. 561.
a. C. 191.
Fuere autem ad tria millia hominum. Consul Larissam est profectus, ibi de summa belli consultaturus. In itinere ab Pieria & Metro- poli legati tradentes urbes suas obcurrerunt. Philippus, Athamanum præcipue captivis indulgenter habitis, ut per eos conciliaret gentem, nactus spem Athamanix potiundæ, exercitum eo duxit, præmissis in civitates captivis. Et illi magnam auctoritatem apud populares habuerunt, clementiam erga se regis munificentiamque commemorantes: & Amynder, cujus præsentis majestas aliquos in fide continuisset, veritus ne traderetur Philippo jam pridem hosti, & Romanis merito tunc (a) propter defectionem infensis, cum conjuge ac liberis regno excessit, Ambraciamque se contulit. Ita Athamania omnis in jus ditionemque Philippi concessit. Consul, ad reficienda maxime jumenta, quæ & navigatione, & postea itineribus fatigata erant, paucos Larissæ moratus dies, velut renovato modica quiete exercitu Cranonem est progressus (b). Venienti Pharsalus, Sco-

(a) tum Gron. Crev.

(b) profectus Gron. Crev.

V. c. 561.
a. C. 191.

tuffa, & Pheræ, quæque in eis præsidia Antiochi erant, deduntur. Ex iis interrogatis, qui manere secum vellent, mille volentes Philippo tradit: ceteros inermes Demetriadem remittit. Proërnâ inde recepit, & quæ circa eam castella erant. Ducere tum porro in sinum Maliacum cœpit. Adpropinquante faucibus, super quas siti Thaumaci sunt, deserta urbe, juvenus omnis armata silvas & itinera infedit, & in agmen Romanum ex superioribus locis incurfavit. Consul primo mittere, qui ex propinquo conloquentes deterrerent eos a tali furore: postquam perseverare in incepto vidit, tribuno cum duorum signorum militibus circummisso, interclusit ad urbem iter armatis, vacuumque eam cepit. Tum, clamore ab tergo captæ urbis audito, refugientium undique ex silvis infidiatorum cædes facta est. A Thaumacis altero die consul ad Sperchium amnem pervenit: inde Hypatæorum agros vastavit.

XV. QUUM hæc agebantur, Chalcide erat Antiochus: qui, jam tum cernens, nihil se ex Græcia, præter amœna Chalcide hiberna & infames nuptias, petisse, Ætolorum vana promissa incusare & Thoantem: Hannibalem

LIBER XXXVI CAP. XV 121

vero, non ut prudentem tantum virum, sed prope vatem omnium, quæ tum evenirent, admirari. Ne tamen temere cœpta, segnitia insuper everteret, nuncios in Ætoliã mittit. ut, omni contracta juventute, convenirent. Jam & ipse eo decem millia fere peditum ex iis, qui postea venerant ex Asia, expleta, & equites quingentos duxit. Quo quum aliquanto pauciores, quam unquam antea, convenissent, & principes tantummodo cum paucis clientibus essent, atque ii dicerent, omnia sedulo ab se facta, ut quam plurimos ex civitatibus suis evocarent, nec auctoritate, nec gratia, nec imperio adversus detrectantes militiam valuisse; destitutus undique & ab suis, qui morabantur in Asia, & ab sociis, qui ea, in quorum spem vocaverant, non præstabant, intra saltum Thermopylarum sese recepit. Id jugum, sicut Apennini dorso Italia dividitur, ita mediam Græciam dirimit. Ante saltum Thermopylarum in septentrionem versa Epirus, & Perrhæbia, & Magnesia, & Thessalia est, & Phthiotæ Achæi, & sinus Maliacus. Intra fauces ad meridiem vergunt Ætoliæ pars major, & Acarnania, & cum Locride Phocis, & Bœotia adjuncta.

*U. c. 568
a. C. 191.*

*Antiochus
intra saltum
Thermopyla-
rum castra
locat.*

U. c. 561.
a. C. 191.

que insula Eubœa, &, excurrente in altum, velut promontorio, Attica terra, sita ab tergo & Peloponnesus. Hoc jugum, ab Leucate & mari ad occidentem verso per Ætoliâ ad alterum mare orienti objectum tendens, ea aspreta rupesque interjectas habet, ut non modo exercitus, sed ne expediri quidem facile ullas (c) ad transitum calles inveniunt. Extremos ad orientem montes Ætam vocant, quorum quod altissimum est, Callidromon adpellatur; in cujus valle ad Maliacum sinum vergente iter est non latius, quam sexaginta passus. Hæc una militaris via est, qua traduci exercitus, si non prohibeantur, possint. Ideo Pylæ, & ab aliis, quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt, Termopylæ locus adpellatur, nobilis Lacedæmoniorum adversus Persas morte magis memorabili, quam pugna.

XVI. HAUDQUAQUAM pari tum animo Antiochus, intra portas loci ejus castris positus, munitionibus insuper saltum inpediebat. Et, quum duplici vallo fossaque, & muro etiam, qua res postulabat, ex multa copia passim jacentium lapidum, permunisset omnia,

(c) ullos Gron. Crev.

fatis fidens, numquam ea vim Romanum exercitum facturum, Ætolos ex quatuor millibus (tot enim convenerant) partim ad Heracleam præsidio obtinendam, quæ ante ipsas fauces posita est, partim Hypatam mittit, & Heracleam haud dubius consulem obpugnaturum, & jam multis nunciantibus, circa Hypatam omnia evastari. Consul, depopulatus Hypatensem primo, deinde Heracleensem agrum, inutili utrobique auxilio Ætolorum, in ipsis faucibus prope fontes calidarum aquarum adversus regem castra posuit. Ætolorum utræque manus Heracleam sese incluserunt. Antiochum, cui, priusquam hostem cerneret, fatis omnia permunita & præsidii obsepta videbantur, timor deinde incescit, ne quas (d) per imminetia juga calles inveniret ad transitum Romanus. Nam & Lacedæmonios quondam ita a Persis circumitos fama erat; & nuper Philippum ab iisdem Romanis. Itaque nuncium Heracleam ad Ætolos mittit, ut hanc saltem sibi operam eo bello præstarent, ut vertices circumantium occuparent obsiderentque, ne qua transire Romanus posset. Hoc nuncio audito,

*U. c. 561.
a. C. 191.*

*Consul ad
Thermopy-
las.*

(d) quos Græci, Cræta,

U. c. 561.
a. C. 191.

diffensio inter Ætolos orta est. Pars imperio parendum regis atque eundem censebant, pars subsistendum Heracleæ ad utramque fortunam; ut, five victus a consule rex esset, in expedito haberent integras copias ad opem propinquis ferendam civitatibus suis; five vinceret, ut dissipatos in fugam Romanos persequerentur. Utraque pars non mansit modo in sententia sua, sed etiam exsecuta est consilium. Duo millia Heracleæ subsisterunt: duo trifariam divisa Callidromum, & Rhoduntiam, & Tichiunta (hæc nomina cacuminibus sunt) occupavere.

XVII. CONSUL postquam infessa superiora loca ab Ætolis vidit, M. Porcium Catonem & L. Valerium Flaccum, consulares legatos, cum binis millibus delectorum peditum (e), ad castella Ætolorum, Flaccum in Rhoduntiam & Tichiunta, Catonem in Callidromum mittit. Ipse, priusquam ad hostem copias ad-moveret, vocatos in concionem milites paucis est adlocutus: « Plerosque omnium or-
» dinum, milites, inter vos esse video, qui
» in hac eadem provincia T. Quinctii ductu
» auspicioque militaveritis. Macedonico bello

*Cof. suos
hortatur.*

(e) *militum Gron. Crev.*

» inexpectabilis magis saltus ad amnem Aoum U. c. 5612
 » fuit, quam hic. Quippe portæ sunt hæ, & a. C. 1912
 » unus, inter duo maria clausis omnibus,
 » velut naturalis transitus est. Munitiones &
 » locis obportunioribus tunc fuerunt, & va-
 » lidiores inpositæ: exercitus hostium ille &
 » numero major, & militum genere aliquanto
 » melior. Quippe illic Macedones Thraces-
 » que & Illyrii erant, ferocissimæ omnes
 » gentes: hic Syri, & Asiatici Græci sunt,
 » levissima genera hominum & servituti na-
 » ta. Rex ille bellicosissimus, exercitatus jam
 » inde ab juvenia finitimis Thracum atque
 » Illyriorum, & circa omnium adcolarum
 » bellis; hic, ut aliam omnem vitam omit-
 » tam (f), is est, qui, quum ad inferen-
 » dum populo Romano bellum ex Asia in
 » Europam transisset, nihil memorabilius toto
 » tempore hibernorum gesserit, quam quod
 » amoris causâ ex domo privata, & obscuri
 » etiam inter populares generis, uxorem
 » duxit: & novus maritus, velut saginatus
 » nuptialibus cœnis, ad pugnam processit.
 » Summa virium speique ejus in Ætolis fuit;
 » gente vanissima & ingratiſſima, ut vqs prius

(f) *ſileam Gron. Crev.*

U. c. 561.
a. C. 191.

» experti estis, nunc Antiochus experitur.
 » Nam nec convenerunt frequentes, nec con-
 » tineri in castris potuerunt, & in seditione
 » ipsi inter se sunt: & quum Hypatam tuen-
 » dam Heracleamque depoposcissent, neutram
 » tutati, refugerunt in juga montium, pars
 » Heracleæ incluserunt sese. Rex ipse coh-
 » fessus, nusquam æquo campo non modo
 » congregi se ad pugnam audere, sed ne
 » castra quidem in aperto ponere, relicta omni
 » ante se regione ea, quam se nobis ac Phi-
 » lippo ademisse gloriabatur, condidit se in-
 » tra rupes: ne ante fauces quidem saltus,
 » ut quondam Lacedæmonios fama est, sed
 » intra penitus retractis castris: quod quan-
 » tum interest ad timorem ostendendum, an
 » muris alicujus urbis obsidendum sese in-
 » cluserit? Sed neque Antiochum tuebuntur
 » angustiae, nec Ætolos vertices illi, quos
 » ceperunt. Satis undique provisum atque (g)
 » præcautum est, ne quid adversus vos in
 » pugna præter hostes esset. Illud proponere
 » animo vestro debetis, non vos pro Græciæ
 » libertate tantum dimicare, (quamquam is
 » quoque egregius titulus esset, liberatam a

(g) atque l. antequæ Gron. Crev.

» Philippo ante, nunc ab Ætolis & ab An-
 » tiocho liberare) neque ea tantum in præ-
 » mium vestrum cessura, quæ nunc in regiis
 » castris sunt : sed illum quoque omnem ad-
 » paratum, qui in dies ab Epheso expectatur,
 » prædæ futurum : Asiam deinde Syriamque,
 » & omnia usque ad ortus solis ditissima
 » regna imperio Romano aperturos. Quid
 » deinde aberit, quin ab Gadibus ad mare
 » rubrum Oceano fines terminemus, qui or-
 » hem terrarum amplexu finit, & omne hu-
 » manum genus secundum Deos nomen Ro-
 » manum veneretur ? In hæc tanta præmia
 » dignos parate animos, ut crastino die, bene
 » juvantibus Diis, acie decernamus. »

XVIII. AB hæc concione dimissi milites,
 priusquam corpora curarent, arma telaque
 parant. Luce prima, signo pugnae proposito
 instruit aciem consul, arcta fronte ad natu-
 ram & angustias loci. Rex, postquam signa
 hostium conspexit, & ipse copias eduxit.
 Levis armaturæ partem ante vallum in primo
 locavit : tum Macedonum robur, quos Sa-
 rissophoros adpellabant, velut firmamentum
 circa ipsas munitiones constituit. His ab si-
 nistro cornu jaculatorum sagittariorumque &

*U. e. 561.
 a. C. 191.*

*Pugna
 adThermo-
 pylas.*

D. c. 561.
a. C. 191.

funditorum manum sub ipsis radicibus montis posuit, ut ex altiore loco nuda latera hostium incesserent. Ab dextro Macedonibus ad ipsum munimentorum finem, qua loca usque ad mare in via palustris limo & voraginibus claudunt, elephantos cum adueto praesidio posuit; post eos, equites; tum, modico intervallo relicto, ceteras copias in secunda acie; Macedones, pro vallo locati, primo facile sustinebant Romanos, tentantes ab omni parte aditus: multum adjuvantibus, qui ex loco superiore fundis, velut nimum, glandes & sagittas simul ac jacula ingerebant. Deinde, ut major, nec jam toleranda vis hostium inferere se, pulsi loco intra munimenta, subductis ordinibus, concesserunt: inde ex vallo prope alterum vallum, hastis praese objectis, fecerunt. Et ita modica altitudo valli erat, ut & locum superiorem ad pugnandum suis praerberet, & propter longitudinem hastarum subiectum haberet hostem. Multi, temere subeuntes vallum, transfixi sunt: & aut incepto inuito recessissent, aut plures cecidissent, ni M. Porcius ab jugo Callidromi, dejectis inde Aetolis, & magna ex parte caesis, (incautos enim & plerosque sopitos obpreserat)

LIBER XXXVI CAP. XIX 729

rat) super imminentem castris collem adparuisset.

U. c. 561.
a. C. 191.

XIX. FLACCO non eadem fortuna ad Tichiunta & Rhoduntiam, nequidquam subire ad ea castella conato, fuerat. Macedones, quique alii in castris regis erant, primo, dum procul nihil aliud, quam turba & agmen, adparebat, Ætolos credere, visa procul pugnâ, subsidio venire. Ceterum, ut primum signaque & arma ex propinquo cognita errorem aperuerunt, tantus repente pavor omnes cepit, ut abjectis armis, fugerent. Et munimenta sequentes inpedierunt, & angustiae vallis, per quam sequendi erant; & maxime omnium, quod elephanti novissimi agminis erant, quos pedes ægre præterire, eques nullo poterat modo, timentibus equis, tumultumque inter se majorem, quam in prælio, edentibus. Aliquantum temporis & direptio castrorum tenuit. Scarphiam tamen eo die persecuti sunt hostem. Multis in ipso itinere caesis captisque, non equis virisque tantum, sed etiam elephantis, quos capere non potuerant, interfectis, in castra reverterunt; quæ tentata eo die inter ipsam pugnae tempus ab Ætolis, Heracleam obtinentibus præ-

*Vidus
Antiochus*

D. c. 561.
a. C. 191.

*Chalcidem
se recipit.*

fidio, sine ullo haud parum audacis incepti effectu, fuerant. Consul, noctis insequentis tertia vigilia præmissis equitatu ad persequendum hostem, signa legionum prima luce movit. Aliquantum viæ præceperat rex; ut qui non ante, quam Elatiæ, ab effuso constiterit cursu: ubi primum reliquiis pugnaeque & fugæ conlectis, cum perexigua manu semiermum militum Chalcidem se recepit. Romanus equitatus ipsum quidem regem Elatiæ adsecutus non est, sed magnam partem agminis, aut lassitudine subsistentis, aut errore, ut qui sine ducibus per ignota itinera fugerent, dissipatos obpresserunt. Nec præter quingentos, qui circa regem fuerunt, ex toto exercitu quisquam effugit: etiam ex decem millibus militum, quos, Polybio auctore, trajecisse secum regem in Græciam scripsimus, exiguus numerus. Quid si Antiati Valerio credamus, sexaginta millia militum fuisse in regio exercitu scribenti, quadraginta inde millia cecidisse, supra quinque millia capta cum signis militaribus ducentis triginta? Romanorum centum quinquaginta in ipso certamine pugnae, ab incurso Ætolorum se tuentes, non plus quinquaginta interfecti sunt.

LIBER XXXVI CAP. XX 131

XX. CONSULE per Phocidem & Bœotiam exercitum ducente, conscia defectionis civitates cum velamentis ante portas stabant, metu ne hostiliter diriperentur. Ceterum per omnes dies haud fecus, quam in pacato agro, sine violatione ullius rei agmen processit, donec in agrum Coronæum ventum est. Ibi statua regis Antiochi, posita in templo Minervæ Itoniæ, iram accendit: permisumque militi est, ut circumjectum templo agrum popularetur. Deinde cogitatio animum subiit, quum communi decreto Bœotorum posita esse statua, indignum esse, in unum Coronensem agrum sævire. Revocato extemplo milite, finis populandi factus: castigati tantum verbis Bœoti ob ingratum in tantis tamque recentibus beneficiis animum erga Romanos. Inter ipsum pugnæ tempus decem naves regiæ cum præfecto Isidoro ad Thronium in sinu Maliaco stabant. Eo gravis vulneribus Alexander Acarnan, nuncius adversæ pugnæ, quum perfugisset, trepidæ inde recenti terrore naves Cenæum Eubœæ petierunt. Ibi mortuus sepultusque Alexander. Tres, quæ ex Asia profectæ eundem portum tenuerant, naves, audita exercitus clade, Ephesum re-

*U. c. 5672
a. c. 191.*

*Cos. Antiochum
persequitur.*

V. c. 561.
a. C. 191.

dierunt. Ifidorus ab Cenæo Demetriadem, si forte eo deferret fuga regem, trajecit. Per eisdem dies A. Atilius, præfectus Romanæ classis, magnos regios commeatus, jam fretum, quod ad Andrum insulam est, prætervectos, excepit: alias merfit, alias cepit naves. Quæ novissimæ agminis erant, cursum in Asiam verterunt. Atilius Piræum, unde profectus erat, cum agmine captivarum navium revectus, magnam vim frumenti & Atheniensibus & aliis ejusdem regionis sociis divisit.

Antiochus
Asiam
trajicit.

XXI. ANTIOCHUS, sub adventum consulis a Chalcide profectus, Tenum primo tenuit: inde Ephesum transmisit. Consuli Chalcidem venienti portæ patuerunt, quum, adpropinquante eo, Aristoteles, præfectus regis, urbe excessisset. Et ceteræ urbes in Eubœa sine certamine traditæ, post paucosque dies (h), omnibus perpacatis, sine ullius noxa urbis exercitus Thermopylas reductus, multo modestia post victoriam, quam ipsa victoria, laudabilior. Inde consul M. Catonem, per quem, quæ gesta essent, senatus populusque Romanus haud dubio auctore sciret, Romam

(h) paucosque per dies Gron. Crev.

misit. Is a Creusa (Thespiensium emporium *U. c. 561.*
 est, in intimo sinu Corinthiaco retractum) *a. C. 191.*
 Patras Achaiae petit: a Patris Corcyram usque
 Ætoliæ atque Acarnaniæ litora legit, *Cato*
 atque ita ad Hydruntum Italiæ trajecit. *nuncius*
 Quinto die inde pedestri itinere Romam ingenti *victoria.*
 cursu pervenit. Ante lucem ingressus urbem,
 a porta ad prætorem M. Junium iter intendit.
 Is prima luce senatum vocavit. Quo L. Cornelius
 Scipio, aliquot diebus ante a consule
 dimissus, quum adveniens audisset, prægres-
 sum Catonem in senatu esse, supervenit ex-
 ponenti, quæ gesta essent. Duo inde legati
 jussu senatus in concionem sunt producti
 atque ibi eadem, quæ in senatu, de rebus
 in Ætolia gestis exposuerunt. Supplicatio in-
 triduum decreta est; & ut quadraginta hostiis
 majoribus prætor, quibus Diis ei videretur,
 sacrificaret. Per eosdem dies & M. Fulvius
 Nobilior, qui biennio ante prætor in (i)
 Hispaniam erat profectus, ovans urbem est
 ingressus: argenti bigati præ se tulit centum
 (k) triginta millia: & extra numeratum

(i) inf. *ulteriorem* Gron. Crev.

(k) & *triginta* Gron. Crev.

U. c. 561. duodecim millia pondo argenti : auri pondo
a. C. 191. centum viginti septem.

*Ætolos ad
 resipiscen-
 dum invi-
 tas Cos.*

XXII. ACILIUS consul ab Thermopylis Heracleam ad Ætolos præmisit, « ut tunc » saltem, experti regiam vanitatem, resipiscerent ; traditaque Heraclea, cogitarent de » petenda ab senatu seu furoris sui, seu erororis venia. Et ceteras (1) Græciæ civitates defecisse eo bello ab optime de se » meritis Romanis : sed, quia post fugam » regis, cujus fiducia officio decessissent, non » addidissent pertinaciam culpæ, in fidem » receptas esse. Ætolos quoque, quamquam » non secuti sint regem, sed arcessierint, & » duces belli, non focii, fuerint, si pœnitere » possint, posse & incolumes esse. » Ad ea quum pacati nihil responderetur, adpareretque, armis rem gerendam, &, rege superato, bellum Ætolicum integrum restare ; castra ab Thermopylis ad Heracleam movit : eoque ipso die, ut situm nosceret urbis, ab omni parte equo mœnia est circumvectus. Sita est Heraclea in radicibus Cææ montis : ipsa in campo, arcem imminentem loco alto & undique præcipiti habet. Contemplatus

*Heracleam
 obsidet.*

(1) *cetera Gron. Crev.*

omnia, quæ noscenda erant, quatuor simul locis adgredi urbem constituit. A flumine Afopo, qua & gymnasium est, L. Valerium operibus atque obpugnationi præposuit: arcem extra muros, quæ frequentius prope, quam urbs, habitabatur, Ti. Sempronio Longo obpugnandam dedit: a finu Maliaco, quæ aditum haud facilem pars habebat, M. Bæbium: ab altero amniculo, quem Melanayocant, adversus Dianæ templum, Ap. Claudium obposuit. Horum magno certamine intra paucos dies turres, arietesque, & alius omnis adparatus obpugandarum urbium perficitur. Et quum ager Heracleensis, paluster omnis frequensque proceris arboribus, benigne ad omne genus operum materiam subpeditabat; tum, quia refugerant intra mœnia Ætoli, deserta, quæ in vestibulo urbis erant, tecta in varios usus non tigna modo & tabulas, sed laterem quoque, & cœmenta & saxa variæ magnitudinis, præbebant.

XXIII. Et Romani quidem operibus magis, quam armis, urbem obpugnabant: Ætoli contra armis se tuebantur. Nam, quum ariete quaterentur muri, non laqueis, ut solet,

U. c. 561.
a. C. 191.

U. c. 361.
a. C. 191.

exceptos declinabant ictus ; sed armati fre-
quentes, quidam ignes etiam, quos aggeri-
bus injicerent, ferebant. Fornices quoque in
muro erant apti ad excurrendum : & ipsi,
quum pro dirutis reficerent muros, crebri-
ores eos, ut pluribus erumperetur in hostem
locis, faciebant. Hoc primis diebus, dum
integræ vires erant, & frequentes & inpigre
fecerunt : in dies deinde, pauciores & segnius.
Etenim, quum multis urguerentur rebus,
nulla eos res æque, ac vigiliæ conficiebant ;
Romanis in magna copia militum succeden-
tibus aliis in stationem aliorum, Ætolos
propter paucitatem eisdem dies noctesque
affiduo labore urente. Per quatuor & viginti
dies, ita ut nullum tempus vacuum dimica-
tione esset, adversus quatuor e partibus simul
obpugnantem hostem nocturnus diurno con-
tinuatus labor est. Quum fatigatos jam Æto-
los sciret consul & ex ratione temporis, &
quod ita transfugæ adfirmabant, tale consi-
lium iniit. Media nocte receptui signum de-
dit, & ab obpugnatione simul omnes milites
deductos usque ad tertiam diei horam quie-
tos in castris tenuit. Inde cœpta obpugnatio
ad mediam rursus noctem perducta est : in

termiffa deinde ufque ad tertiam diei horam. *U. e. 561.
a. C. 191.*
 Fatigationem rati cauffam effe Ætoli non
 continuandæ obpugnationis, quæ & ipfos
 adfecerat, ubi Romanis datum receptui fignum
 effet, velut ipfi quoque hoc revocati, pro
 fe quisque ex ftationibus decedebant: nec
 ante tertiam diei horam armati in muris ad-
 parebant.

XXIV. CONSUL, quum nocte media inter-
 miffet obpugnationem, quarta vigilia rur-
 fus ab tribus partibus fumma vi adgreffus,
 ab una Ti. Sempronium tenere intentos
 milites fignumque expectantes juffit, ad ea
 in nocturno tumultu, unde clamor exaudire-
 tur, haud dubie ratus hoftes concurfuros.
 Ætoli pars fopiti adfecta labore ac vigiliis
 corpora ex fomno moliebantur: pars vigi-
 lantes adhuc ad ftrepitum pugnantium in te-
 nebris currunt. Hoftes partim per ruinas
 jacentis muri transcendere conantur: partim
 fcalis adfcensus tentant. Adverfus quos undi-
 que ad opem ferendam obcurrunt Ætoli.
 Pars una, in qua ædificia extra urbem erant,
 neque defenditur, neque obpugnatur: fed,
 qui obpugnarent, intenti fignum expecta-
 bant; defenfor nemo aderat. Jam dilu-

U. c. 561.

a. C. 191.

Et capit.

cescebat, quum signum consul dedit: & sine ullo certamine partim per semiruta, partim scalis integros muros transcendere. Simul clamor, index capti oppidi, est exauditus, undique Ætoli, desertis stationibus, in arcem fugiunt. Oppidum victores permisso consulis diripiunt; non tam ab ira, nec ab odio, quam ut miles, coërcitus in tot receptis ex potestate hostium urbibus, aliquo tandem loco fructum victoriæ sentiret. Revocatos inde a medio ferme die milites quum in duas divisisset partes, unam radicibus montium circumduci ad rupem iussit, quæ, fastigio altitudinis par, media valle velut abrupta ab arce erat; sed adeo prope geminata cacumina eorum montium sunt, ut ex vertice altero conjici telâ in arcem possint: cum dimidia parte militum (m) consul, ab urbe ascensurus (n) in arcem, signum ab iis, qui ab tergo in rupem evasuri erant, expectabat. Non tulere, qui in arce erant, Ætoli primum eorum, qui rupem ceperant, clamorem; deinde inpetum ab urbe Romanorum, & fractis jam animis, & nulla ibi præparata re ad obsidionem diutius tolerandam: utpote

(m) militum parte Gron: Crev.

(n) ascensurus Gron.

congregatis feminis, puerisque, & inbelli *U. c. 561.*
 alia turba in arcem, quæ vix capere, nedum *a. C. 191.*
 tueri, multitudinem tantam posset. Itaque,
 ad primum inpetum abjectis armis, dedide-
 runt sese. Traditus inter ceteros princeps
 Ætolorum Damocritus est : qui principio
 belli decretum Ætolorum, quo arcessendum
 Antiochum censuerant, T. Quinctio poscenti
 responderat : « In Italia daturum, quum castra
 » ibi Ætoli posuissent. » Ob eam ferociam
 majus victoribus gaudium traditus fuit.

XXV. EODEM tempore, quo Romani He-
 racleam, Philippus Lamiam ex composito
 obpugnabat, circa Thermopylas cum consu-
 le, redeunte ex Bœotia, ut victoriam ipsi
 populoque Romano gratularetur, excusaret-
 que, quod morbo inpeditus bello non inter-
 fuisset, congressus. Inde diversi ad duas simul
 obpugnandas urbes profecti. Interfunt septem
 millia ferme passuum : & quia Lamia quum
 posita est in tumulo, tum regionem ea ma-
 xime despestat oppidum, qua breve interval-
 lum videtur, (o) & omnia in conspectu sunt.
 Quum enise, velut proposito certamine, Ro-
 mani Macedonesque diem ac noctem aut in

*Lamiam
 Philippus
 obpugnat.*

(o) tum regionem eam maxime despestat, oppide
 quam breve intervallum videtur. Crev.

V. c. 561.
a. C. 191.

*Jubetur
ab ea
recedere.*

*Ætolorum
legati
ad Antio-
chum.*

operibus, aut in præliis essent, hoc major difficultas Macedonibus erat, quod Romani aggere & vineis, & omnibus supra terram operibus, subtus Macedones cuniculis obpugnabant: & in asperis locis flex sæpe inpenetrabilis ferro obcurrerebat. Et, quum parum procederet inceptum, per conloquia principum oppidanos tentabat rex, ut urbem dederent; haud dubius, quin, si prius Heraclea capta foret, Romanis se potius, quam sibi, dedituri essent, suamque gratiam consul in obfidione liberanda facturus esset. Nec eum opinio est frustrata: confestim enim ab Heraclea capta nuncius venit, ut obpugnatione absteret: « æquius esse, Romanos milites, » qui acie dimicassent cum Ætolis, præmia » victoriæ habere. » Ita recessum ab Lamia est, & propinquæ clade urbis ipsi, ne quid simile paterentur, effugerunt.

XXVI. PAUCIS, priusquam Heraclea caperetur, diebus, Ætoli, concilio Hypatam coacto, legatos ad Antiochum miserunt; inter quos & Thoas idem, qui antea (p), missus est. Mandata erant, ut ab rege peterent, primum, ut ipse, coactis rursus

(p) qui & antea Gron. Crev.

terrestribus navalibusque copiis, in Græciam trajiceret : deinde, si qua ipsum teneret res, ut pecuniam & auxilia mitteret. « Id quum » ad dignitatem ejus fidemque pertinere, non » prodi socios, tum etiam ad incolumitatem » regni, non finire, Romanos, omni cura » vacuos, quum Ætolorum gentem sustulif- » sent, omnibus copiis in Asiam trajicere.» Vera erant, quæ dicebantur : eo magis regem moverunt. Itaque in præsentia pecuniam, quæ ad usus belli necessaria erat, legatis dedit : auxilia terrestria navaliaque adfirmavit missurum. Thoantem unum ex legatis retinuit, & ipsum haud invitum morantem, ut exactor præsens promissorum adesset.

XXVII. CETERUM Heraclea capta fregit tandem animos Ætolorum : & post paucos dies, quam ad bellum renovandum adciendumque regem in Asiam miserant legatos, abjectis belli consiliis, pacis petendæ oratores ad consulem miserunt. Quos dicere exorfos consul interfatus, quum alia sibi prævertenda esse dixisset, redire Hypatam eos, datis dierum decem induciis, & L. Valerio Flacco cum iis missio, jussit. Ei, quæ secum acturi fuissent, exponere, & si qua vellent

U. e. 562

a. C. 191

*Ætoli
de pace
agunt.*

V. c. 361.
a. C. 191.

alia. Hypatam ut est ventum, principes Aetorum
 lorum apud Flaccum concilium habuerunt; consultantes, quonam agendum modo apud consulem foret. His parantibus (q) antiqua foederum ordiri, meritaque in populum Romanum, « Absistere iis [Flaccus iussit] quae » ipsi violassent ac rupissent, confessionem iis » culpae magis profuturam, & totam in praesens orationem versam. Nec enim in causa » ipsorum, sed in populi Romani clementia » spem salutis positam esse. Et se suppliciter » agentibus iis adfuturum (r), & apud consulem, & Romae in senatu. Eo quoque » enim mittendos fore legatos. » Haec una via omnibus ad salutem visa est, « ut in fidem se permitterent Romanorum. Ita enim » & illis violandi supplices verecundiam se » inposituros : & ipsos nihilominus suae potestatis fore, si quid melius fortuna ostendisset. »

XXVIII. POSTQUAM ad consulem ventum est, Phaeae legationis princeps longam orationem, & varie ad mitigandam iram victoris compositam, ita ad extremum finivit, ut

(q) *Parantibus iis* Gron. Crev.

(r) & *suppliciter a. i. se affuturum* Gron. Crev.

diceret ; « Ætolos se suaque omnia fidei
 » populi Romani permittere. » Id consul ubi
 » audivit : « Etiam atque etiam videte [inquit]
 » Ætoli, ut ita permittatis. » Tum decretum
 Phæneas, in quo id diferte scriptum erat,
 ostendit. « Quando ergo [inquit] ita permit-
 » titis, postulo, ut mihi Dicæarchum civem
 » vestrum, & Meneſtam (s) Epirotam,
 » (Naupactum is cum præſidio ingreſſus ad
 » defectionem compulerat) & Arynandrum
 » cum principibus Athamanum, quorum con-
 » filio ab nobis defeceſtis, ſine mora deda-
 » tis. » Prope dicentem interfatus Romanum
 Phæneas, « Non in ſervitutem [inquit] ſed
 » in fidem tuam nos tradidimus : & certum
 » habeo, te inprudencia labi, qui nobis im-
 » peres, quæ moris Græcorum non ſint. » Ad
 hæc conſul, « Nec, Hercle [inquit] magno-
 » pere nunc curo, quid Ætoli ſatis ex more
 » Græcorum factum eſſe cenſeant : dum ego
 » more Romano imperium inhibeam in dedi-
 » tos modo decreto ſuo, ante armis victos.
 » Itaque, ni propere fit, quod impero, vin-
 » cire vos jam jubeo : » adferrique catenas,
 & circumſiſtere liſtores juſſit. Tum fracta

*U. c. 567.
 a. C. 197.*

*Fidei P. R.
 ſe permit-
 ſunt.*

*Conſulis
 poſtula-
 tum.*

(s) *Meneſtam Gron. Crev.*

V. c. 561.
s. C. 191.

Phæneæ ferocia, Ætolisque aliis est : & tandem, cujus conditionis essent, sensere. Et, « se quidem [Phæneas] & qui adsint Ætolorum, scire facienda esse, quæ imperentur, [dixit] : sed ad decernenda ea concilio Ætolorum opus esse. Ad id petere, ut decem dierum inducias daret. » Petente Flacco pro Ætolis, induciæ datæ; & Hypatam reditum est. Ubi quum in consilio delectorum, quos Apocletos vocant, Phæneas, & quæ imperarentur, & quæ ipsis prope accidissent, exposuisset; ingemuerunt quidem principes conditioni suæ, parendum tamen victori censebant, & ex omnibus oppidis convocandos Ætolos ad concilium.

*Exasperantur
Ætoli.*

XXIX. POSTQUAM vero omnis coacta multitudo eadem illa audivit, adeo sævitia imperii atque indignitate exasperati animi sunt, ut, si in pace fuissent, illo impetu iræ concitari potuerint ad bellum. Ad iram accedebat & difficultas eorum, quæ imperarentur : « quonam modo enim utique regem Amyndrum se tradere posse? » & spes forte oblata, quod Nicander, eo ipso tempore ab rege Antiocho veniens, implevit expectatione vana multitudinem, terra mari-
que

LIBER XXXVI CAP. XXIX 145

que ingens parari bellum. Is duodecimo die, quam conscenderat navem, in Ætoliam, perfecta legatione, rediens Phalara (t) in finu Maliaco tenuit. Inde Lamiam pecuniam quum devexisset, ipse cum expeditis vespera prima inter Macedonum Romanaque castra medio agro, dum Hypatam notis callibus petit, in stationem incidit Macedonum, deductusque ad regem est, nondum convivio dimisso. Quod ubi nunciatum est, velut hospitis, non hostis, adventu motus Philippus, adcumbere eum epularique iustum (u), atque inde, dimissis aliis, solum retentum, ipsum quidem de se timere quidquam veruit. Ætolorum prava consilia, atque in ipsorum caput semper recidentia, accusavit. Qui primum Romanos, deinde Antiochum in Græciam adduxissent. « Sed præteritorum, quæ » magis reprehendi, quam corrigi, possint, » oblitum se, non facturum, ut insultet ad- » versis rebus eorum. Ætolos quoque finire » tandem adversus se odia debere; & Nican- » drum privatim ejus diei, quo servatus a se » foret, meminisse. » Ita datis, qui in tutum

*U. c. 561.
a. C. 191.*

(t) Phaleram Gron.

(u) iussit Gron, Crev.

V. c. 361.
a. C. 191.

eum prosequerentur, Hypatam Nicander consultantibus de pace Romana supervenit.

XXX. M'. ACILIUS, vendita, aut concessa militi circa Heracleam præda, postquam nec Hypatæ pacata esse consilia, & Naupactum concurrisse Ætolos, ut inde totum inpetum belli sustinerent, audivit; præmissis Ap. Claudio cum quatuor millibus militum ad occupanda juga, qua difficiles transitus montium erant, ipse Ætam ascendit, Herculi que sacrificium fecit in eo loco, quem Pyram, quod ibi mortale corpus ejus Dei sit crematum, adpellant. Inde toto exercitu profectus reliquum iter satis expedito agmine fecit. Ut ad Coracem est ventum; (mons est altissimus inter Callipolin & Naupactum) ibi & jumenta multa ex agmine præcipitata cum ipsis oneribus sunt, & homines vexati. Et (v) facile adparebat, quam cum inerti hoste res esset, qui tam inpeditum saltum nullo præsidio, ut clauderet transitum, infēdidisset. Tum quoque vexato exercitu, ad Naupactum descendit: &, uno castello adversus arcem posito, ceteras partes urbis, divisas copiis pro situ mœnium,

Cof.
Naupac-
tum
obsidet.

(v) *L. Gron. Crev.*

Circumsedit. Nec minus operis laborisque ea *U. e. 561.*
obpugnatio, quam Heracleæ, habuit. *a. C. 191.*

XXXI. EODEM tempore & Messene in Peloponneso ab Achæis, quod concilii eorum recusaret esse, obpugnari cœpta est. Etenim duæ civitates, Messene & Elis, extra concilium Achaicum erant : cum Ætolis sentiebant. Elei tamen, post fugatum ex Græcia Antiochum, legatis Achæorum lenius responderant ; « dimisso præsidio regio, cogitatos se, quid sibi faciendum esset. » Messenii, sine responso dimissis legatis, moverant bellum ; trepidique rerum suarum, quum jam ager effuso exercitu passim uretur, castraque prope urbem poni viderent, legatos Chalcidem ad T. Quinctium, auctorem libertatis, miserunt, qui nunciarent, Messenios Romanis, non Achæis, & aperire portas, & dedere urbem paratos esse. Auditis legatis, extemplo profectus Quinctius, a Megalopoli ad Diophanem prætorem Achæorum misit, qui extemplo reducere eum a Messene exercitum, & venire ad se juberet. Dicto paruit Diophanes : & , soluta obsidione, expeditus ipse, prægressus agmen, circa Andaniam, parvum oppidum, inter

U. e. 561.
a. C. 191.

Megalopolim Messenenque positum, Quinctio obcurrit; & quum causas obpugnationis exponeret; castigatum leniter, quod tantam rem sine auctoritate sua conatus esset, dimittere exercitum iussit, nec pacem omnium bono partam turbare. Messeniis imperavit, ut exules reducerent, & Achæorum concilii essent. Si qua haberent, de quibus aut recusare, aut in posterum caveri (x) sibi vellent, Corinthum ad se venirent. Diophanem concilium Achæorum extemplo sibi præbere iussit. Ibi, de Zacyntho intercepta per fraudem insula questus, postulavit, ut restitueretur Romanis. Philippi Macedonum regis Zacynthus fuerat: eam mercedem Amynandro dederat, ut per Athamaniam ducere exercitum in superiorem partem Ætoliæ liceret. Qua expeditione fractis animis, Ætolos compulit ad petendam pacem. Amynander Philippum Megalopolitanum insulæ præfecit: postea per bellum, quo se Antiocho adversus Romanos conjunxit, Philippo ad munia belli revocato, Hieroclem Agri-
gentinum successorem misit.

*Zacyn-
thum repe-
runt ab
Achæis
Romani.*

(x) cavere Gron. Crev.

XXXII. Is, post fugam ab Termopylis U. c. 561.
a. C. 191.
 Antiochi, Amynandrumque a Philippo Atha-
 mania pulsum, missis ultro ad Diophanem
 prætorem Achæorum nunciis, pecuniam
 pactus, insulam Achæis tradidit. Id præmium
 belli suum esse, æquum censebant Romani.
 « Non enim M. Acilium consulem legiones-
 » que Romanas Diophani & Achæis ad Ther-
 » mopylas pugnasse. » Diophanes adversus
 hæc purgare interdum sese gentemque; inter-
 dum de jure facti differere. Quidam Achæo-
 rum & initio eam se rem adspernatos testa-
 bantur, & tunc pertinaciam increpitabant
 prætoris: auctoribusque iis decretum est,
 ut T. Quinctio ea res permitteretur. Erat
 Quinctus, sicut adversantibus asper, ita, si
 cederes, idem placabilis. Omissa igitur con-
 tentione vocis vultusque, « Si utilem [inquit]
 » possessionem ejus insulæ censerem Achæis
 » esse, auctor essem senatui populoque Ro-
 » mano, ut eam vos habere finerent. Cete-
 » rum sicut testudinem, ubi conlecta in
 » suum tegumen est, tutam ad omnes ictus
 » video esse; ubi exserit partes aliquas,
 » quodcumque nudavit, obnoxium atque in-
 » firmum habere; haud dissimiliter vos, Achæi,

U. C. 561. » clausos undique mari, quæ intra Pelopon-
 a. C. 191. » nesi sint terminos, ea & jungere vobis, &
 » juncta tueri facile; simul aviditate plura
 » amplectendi hinc excedatis, nuda vobis
 » omnia, quæ extra sint, & exposita ad om-
 » nes ictus esse.» Adsentiente omni concilio,
 nec Diophane ultra tendere auso, Zacynthus
 Romanis traditur.

*Demetrius
 se Philippo
 dedit.*

XXXIII. PER idem tempus Philippus rex;
 proficiscentem consulem ad Naupactum per-
 cunctatus, si se interim, quæ defecissent ab
 societate Romana, urbes recipere vellet,
 permittente eo, ad Demetriadem copias ad-
 movit, haud ignarus, quanta (y) ibi tum
 perturbatio esset. Destituti enim ab omni spe,
 quum desertos se ab Antiocho, spem nullam
 in Ætolis esse cernerent, dies noctesque aut
 Philippi hostis adventum, aut infestiorum
 etiam, quo justius irati erant, Romanorum
 exspectabant. Turba erat ibi incondita regio-
 rum: qui, primo pauci in præsidio relictæ,
 postea plures, plerique inermes, ex proelio
 adverso fuga delati, nec virium, nec animi
 fatis ad obsidionem tolerandam habebant.
 Itaque præmissis a Philippo, qui spem inpe-

(y) quanti Gron

trabilis veniæ ostendebant, responderunt, U. e. 561.
 patere portas regi. Ad primum ejus ingres- a. C. 191.
 sum principum quidam urbe excefferunt: Eu-
 rylochus mortem sibi conscivit. Antiochi
 milites (sic enim pacti erant) per Macedo-
 niam Thraciamque, prosequentibus Macedo-
 nibus, ne quis eos violaret, Lysimachiam
 deducti sunt. Erant & paucæ naves Deme-
 triade, quibus præerat Isidorus: eæ quoque
 cum præfecto suo dimissæ sunt. Inde Dolo-
 piam, & Aperantiam, & Perrhæbiæ quas-
 dam civitates recepit.

XXXIV. DUM hæc a Philippo geruntur; *Quinctius*
 T. Quinctius, recepta Zacyntho ab Achaico *it Nax-*
 concilio, Naupaetum trajecit; quæ jam per *paetum.*
 duos menses (sed prope excidium erat) ob-
 pugnabatur, &, si capta vi foret, omne ibi
 nomen Ætolorum ad internecionem videba-
 tur venturum. Ceterum, quamquam merito
 iratus erat Ætolis, quod solos obstetasse
 gloriæ suæ, quum liberaret Græciam, me-
 minerat, & nihil auctoritate sua motos esse,
 quum, quæ tum maxime acciderant, casura
 præmonens, a furioso incepto eos deterre-
 ret; tamen, sui maxime operis esse credens,
 nullam gentem liberatæ a se Græciæ funditus

V. c. 561.
a. C. 191.

everti, obambulare muris, ut facile nosceretur ab Ætolis, cœpit. Confestim a primis stationibus cognitus est, vulgatumque per omnes ordines, Quinctium esse. Itaque, concursu facto undique in muros, manus pro se quisque tendentes, consonante clamore nominatim Quinctium orare, ut opem ferret ac servaret. Et tum quidem, quamquam moveretur his vocibus, manu tamen abnuit, quidquam opis in se esse. Ceterum, postquam ad consulem venit: « Utrum sefellit » (z) [inquit] te, M. Acili, quid agatur? » an, quum satis pervideas (a), nihil id » magnopere ad summam rem (b) pertinere » censes? » Erexerat exspectatione consulem; & « Quin expromis [inquit] quid rei sit? » Tum Quinctius: « Ecquid vides, te, devicto » Antiocho, in duabus urbibus obpugnandis » tempus terere, quum jam prope annus cir- » cumactus sit imperii tui? Philippum autem, » qui non aciem, non signa hostium vidit, » non solum urbes, sed tot jam gentes, Atha- » maniam, Perrhæbiam, Aperantiam, Dolo-

*Opem ejus
implorant
Ætoli.*

(z) fallit Gron. Crev.

(a) provideas Gron. Crev.

(b) rempublicam Gron. Crev.

»piam sibi adjunxisse? Atqui non tantum in- U. c. 561.
 »terest nostra, Ætolorum opes ac vires mi- a. C. 191.
 »nui, quantum, non supra modum Philip-
 »pum crescere, & victoriæ tuæ præmium
 »te militesque tuos nondum duas urbes,
 »Philippum tot gentes (c) Græciæ habere.»

XXXV. ADSENTIEBATUR his consul: sed pudor, si inrito incepto abscederet obsidione, obcurrerebat: tota inde Quintio res permissa est. Is rursus ad eam partem muri, qua paullo ante vociferati Ætoli fuerant, rediit. Ibi quum inpensius orarent, ut misereretur gentis Ætolorum, exire aliquos ad se iussit. Phæneas ipse principesque alii extemplo egressi sunt. Quibus provolutis ad pedes, «Fortuna [inquit] vestra facit, ut & iræ
 »meæ & orationi temperem. Evenerunt, quæ
 »prædixi eventura. Et ne hoc quidem reli-
 »qui vobis est, ut indignis accidisse ea vi-
 »deantur. Ego tamen, forte quadam nutrien-
 »dæ Græciæ datus, ne ingratis quidem be-
 »nefacere abstintam. Mittite oratores ad con-
 »sulem, qui inducias tantum temporis pe-
 »tant, ut mittere legatos Romam possitis;

(c) nondum tot urbes, quot Philippum, gentes
 &c. Gron. Crev.

U. c. 561.
a. C. 191.

*Legatos
Romam
mittunt.*

» per quos senatui de vobis permittatis. Ego
» apud consulem deprecator defensorque vo-
» bis adero.» Ita, ut censuerat Quinctius,
fecerunt: nec adspernatus est legationem
consul. Induciiisque in diem certam datis,
qua legatio renunciari ab Roma posset, so-
luta obsidio est, & exercitus in Phocidem
missus. Consul cum T. Quinctio ad Achai-
cum concilium Ægium trajecit. Ibi de Eleis
& de (d) exsulibus Lacedæmoniorum resti-
tuendis actum. Et neutra perfecta res, quia
suæ gratiæ reservari eam Achæi, Elei per se
ipsi, quam per Romanos, maluerunt Achaico
contribui concilio. Epirotarum legati ad con-
sulem venerunt, quos non sincera fide in
amicitia fuisse satis constabat: militem ta-
men nullum Antiocho dederant. Pecunia
juvisse eum infimulabantur; legatos ad regem
ne ipsi quidem misisse inficiabantur. Iis peten-
tibus, ut in amicitia pristina esse liceret,
respondit consul, « Se utrum hostium, an
» pacatorum, eos numero haberet, nondum
» scire. Senatuum ejus rei judicem fore. Inte-
» gram se causam eorum Romam rejicere.
» Inducias ad id dierum nonaginta dare.»

(d) *de del. Gron. Crev.*

LIBER XXXVI CAP. XXXVI 157

Epirotæ Romam missi senatum adierunt. ^{U. c. 561.} ^{a. C. 191.} lis, magis quæ non fecissent hostilia, referentibus, quam purgantibus ea, de quibus arguebantur, responsum datum est, quo veniam impetrasse, non causam probasse, videri possent. Et Philippi regis legati sub idem tempus in senatum introducti, gratulantes de victoria. lis petentibus, ut sibi sacrificare in Capitolio, donumque ex auro liceret ponere in æde Jovis Optimi Maximi, permittum ab senatu. Centum pondo coronam auream posuerunt. Non responsum solum benigne legatis est; sed Philippi quoque filius Demetrius, qui obses Romæ erat, ad patrem reducendus legatis datus est. Bellum, quod cum Antiocho rege in Græcia gestum est a M. Acilio consule, hunc finem habuit.

XXXVI. ALTER consul P. Cornelius Scipio, Galliam provinciam forsitus, priusquam ad bellum, quod cum Boiis gerendum erat, proficisceretur, postulavit ab senatu, ut pecunia sibi decerneretur ad ludos, quos prætor in Hispania inter ipsum discrimen pugnae vovisset. Novum atque iniquum postulare est visus. Censuerunt ergo, « quos ludos inconsulto senatu ex sua unius sententia

*Ludi
Romæ
& ædes
dedicatæ.*

U. e. 561. » vovisset, eos uti de manubiis, si quam
a. C. 191. » pecuniam ad id reservasset, vel sua ipse
 » inpenſa faceret. » Eos ludos per dies decem
 P. Cornelius fecit. Per idem fere tempus
 ædes Matris Magnæ Idææ dedicata est :
 quam Deam is P. Cornelius, adveſtam ex
 Aſia P. Cornelio Scipione, cui poſt Africano
 fuit cognomen, P. Licinio conſulibus, in
 Palatium a mari detulerat. Locaverant ædem
 faciendam ex ſenatusconſulto M. Livius, C.
 Claudius cenſores, M. Cornelio, P. Sempro-
 nio conſulibus : tredecim annis poſt, quam
 locata erat, dedicavit eam M. Junius Brutus,
 ludique ob dedicationem ejus facti, quos
 primos ſcenicos fuiſſe, Antias Valerius (e)
 eſt auſtor, Megaleſia adpellatos. Item Juven-
 tatis ædem in circo maximo C. Licinius Lu-
 cullus duumvir dedicavit. Voverat eam ſex-
 decim annis ante M. Livius conſul, quo die
 Haſdrubalem exercitumque ejus cecidit ; idem
 cenſor eam faciendum locavit, M. Cornelio,
 P. Sempronio conſulibus. Hujus quoque dedi-
 candæ cauſſa ludi facti : & eo omnia cum
 majore religione facta, quod novum cum
 Antiocho inſtabat bellum.

(e) Valerius Antias, Gron. Crev.

XXXVII. PRINCIPIO ejus anni, quo hæc, jam profecto ad bellum M. Acilio, manente adhuc Romæ P. Cornelio consule, agebantur, boves duos domitos in Carinis per scallas pervenisse in tegulas ædificii, proditum memoriæ est. Eos vivos comburi, cineremque eorum dejici in Tiberim, aruspices iusserunt. Tarracinæ & Amiterni nunciatum est aliquoties lapidibus pluuisse; Minturnis ædem Jovis & tabernas circa forum de cœlo tactas esse; Vulturni in ostio fluminis duas naves fulmine ictas conflagrasse. Eorum prodigiorum causa libros Sibyllinos ex fenatusconsulto decemviri quum adissent, renunciarunt, « Jejunium instituendum Cereri esse, & id » quinto quoque anno servandum: & ut non » vendiale sacrum fieret, & unum diem » supplicatio esset. Coronati supplicarent: » & consul P. Cornelius, quibus Diis; » quibusque hostiis edidissent decemviri, » sacrificaret. Placatis Diis, nunc votis rite solvendis, nunc prodigiis expiandis, in provinciam proficiscitur consul, atque inde Cn. Domitium proconsulem, dimisso exercitu, Romam decedere iussit: ipse in agrum Boiorum legiones induxit.

U. e. 561.

a C. 191.

Prodigia.

U. c. 567.
a. C. 191.

*Ligures
fusi a
Minucio.*

*Boii caesi a
P. Corne-
lio Cos.*

XXXVIII. Sub idem fere tempus Ligures, lege sacrata coacto exercitu, nocte inprovise castra Q. Minucii proconsulis adgressi sunt. Minucius usque ad lucem intra vallum militem instructum tenuit; intentus, ne qua transcenderet hostis munimenta. Prima luce duabus simul portis eruptionem fecit. Nec primo inperu, quod speraverat, Ligures pulsati sunt: duas amplius horas dubium certamen sustinuerunt. Postremo, quum alia atque alia agmina erumperent, & integri fessis succederent ad pugnam, tandem Ligures, inter cetera etiam vigiliis confecti, terga dederunt. Caesa supra (f) quatuor millia hostium; ex Romanis sociisque minus trecenti perierunt, Duobus fere post mensibus P. Cornelius consul cum Boiorum exercitu signis conlatis egregie pugnavit. Duodetriginta millia hostium caesa, Antias Valerius scribit; capta tria millia & quadringentos; signa militaria centum viginti quatuor; equos mille ducentos triginta; carpenta ducenta quadraginta septem: ex victoribus mille quadringentos octoginta quatuor cecidisse. Ubi ut in numero scriptori parum fidei sit; (quia in augendo

(f) *super Gron. Crev.*

eo non alius intemperantior est) magnam U. c. 561.
a. C. 191. victoriam fuisse adparet, quod & castra capta sunt, & Boii post eam pugnam extemplo dediderunt sese, & quod supplicatio ejus victoriæ causa decreta ab senatu, victimæque majores cæsæ.

XXXIX. PER eosdem dies M. Fulvius Nobilior ex ulteriore Hispania ovans urbem est ingressus. Argenti transtulit duodecim millia pondo: bigati argenti centum (g) triginta: auri centum viginti septem pondo (h). P. Cornelius consul primo, obsidibus a Boiorum gente acceptis, agri parte fere dimidia eos multavit: quo, si vellet, populus Romanus colonias mittere posset. Inde, Romanam, ut ad triumphum haud dubium, decedens, exercitum dimisit, & adesse Romæ ad diem triumphi iussit. Ipse, postero die, quam venit, senatu in ædem Bellonæ vocato, quum de rebus ab se gestis differuisset, postulavit, ut sibi triumphanti liceret in urbem invehî. P. Sempronius Blæsus tribunus plebis,

*Triumphum petit
Cos.*

*Blæsus Tri-
Pl. differendum
censet.*

(g) inf. & Gron. Crev.

(h) auri centum viginti quinque Gron. Crev.

U. e. 561. » rum Gallicis semper juncta fuisse : eas inter
a. C. 191. » se gentes mutua ex propinquo ferre auxi-
 » lia. Si P. Scipio, devictis acie Boiis, aut
 » ipse cum victore exercitu in agrum Ligurum
 » transisset, aut partem copiarum Q. Minucio
 » misisset, qui jam tertium ibi annum dubio
 » detineretur bello, debellari cum Liguribus
 » potuisset. Nunc ad triumphum frequentan-
 » dum deductos esse milites, qui egregiam
 » navare operam reipublicæ potuissent : pos-
 » sent etiam, si senatus, quod festinatione
 » triumphi prætermisisset, id restituere
 » differendo triumpho vellet. Juberent, con-
 » sulem cum legionibus redire in provinciam ;
 » dare operam, ut Ligures subigantur. Nisi
 » illi cogantur in jus judiciumque populi Ro-
 » mani, ne Boios quidem quieturos : aut pa-
 » cem, aut bellum utrobique habenda. De-
 » victis Liguribus, paucos post menses pro-
 » consulem P. Cornelium multorum exem-
 » plo, qui in magistratu non triumphaverunt,
 » triumphaturum esse. »

Cos. con-
cedi illico
postulat.

XL. AD ea consul, « Neque se Ligures
 » provinciam sortitum esse [ait] neque cum
 » Liguribus bellum gessisse, neque triumphum
 » de iis postulare. Q. Minucium confidere
 » brevi. »

» brevi, subactis iis, meritum triumphum U. e. 562,
a. C. 194.
 » postulaturum atque inpetraturum esse. Se
 » de Gallis Boiis postulare triumphum, quos
 » acie vicerit, castris exuerit: quorum gen-
 » tem, biduo post pugnam, totam acceperit
 » in deditionem: a quibus obsides abduxe-
 » rit, pacis futuræ pignus. Verum enimvero
 » illud multo majus esse, quod tantum nume-
 » rum Gallorum occiderit (i) in acie, quod
 » cum tot millibus certe Boiorum nemo ante
 » se imperator pugnaverit: plus partem dimi-
 » diam ex quinquaginta millibus hominum
 » cæsam, multa millia capta: senes pueros-
 » que Boiis superesse. Itaque id quemquam
 » mirari posse, cur victor exercitus, quum
 » hostem in provincia neminem reliquisset,
 » Romam venerit ad celebrandum consulis
 » triumphum? Quorum militum si & in alia
 » provincia opera uti senatus velit; utro
 » tandem modo promptiores ad aliud pericu-
 » lum novumque laborem ituros credat, si
 » persoluta iis sine detestatione prioris pe-
 » riculi laborisque merces sit, an si spem
 » pro re ferentes dimittant, jam semel in
 » prima spe deceptos? Nam, quod ad se

(i) ceciderit Gron, Crev.

U. c. 561.
a. C. 191.

*Et inpe-
irat.*

» adtineat, sibi gloriae in omnem vitam illo die
 » satis quaesitum esse, quo se virum optimum
 » judicatum ad accipiendam Matrem Idæam
 » misisset senatus. Hoc titulo, etsi nec con-
 » sulatus nec triumphus adjicitur (*k*), satis
 » honestam honoratamque P. Scipionis Nasicæ
 » imaginem fore. » Universus senatus non
 ipse modo ad decernendum triumphum con-
 sensit, sed etiam tribunum plebis auctoritate
 sua compulsi ad remittendam intercessionem.
 P. Cornelius consul triumphavit de Boiis. In
 eo triumpho Gallicis carpentis arma signaque
 & spolia omnis generis transvexit, & vasa
 ænea Gallica: & cum captivis nobilibus
 equorum quoque captorum gregem traduxit.
 Aureos torques transtulit mille quadringentos
 septuaginta unum (*l*). Ad hoc (*m*) auri
 pondo ducenta quadraginta septem (*n*) ar-
 genti infecti factique in Gallicis vasis, non
 infabre suo more factis, duo millia trecenta
 quadraginta pondo; bigatorum nummorum

(*k*) addatur Gron. Crev.

(*l*) unum del. Gron. Crev.

(*m*) hæc Gron. Crev.

(*n*) quinque Gron. Crev.

ducenta triginta quatuor. (o) Militibus, qui *U. G. 562*
 currum secuti sunt, trecenos (p) vicens *a. C. 192.*
 quinos asses divisit; duplex centurioni; tri-
 plex equiti. Postero die, concione advocata,
 de rebus ab se gestis, & de injuria tribuni
 bello alieno se inligantis, ut suæ victoriæ
 fructu se defraudaret, quum differuisset, mi-
 lites exauctoratos dimisit.

XLI. DUM hæc in Italia geruntur, Antio-
 chus Ephesi securus admodum de bello Ro-
 mano erat, tamquam non transiturus in Asiam
 Romanis. Quam securitatem ei magna pars
 amicorum aut per errorem, aut adfentando
 faciebat. Hannibal unus, cujus eo tempore
 vel maxima (q) apud regem auctoritas erat,
 « Magis mirari se [aiebat] quod non jam in
 » Asia essent Romani, quam venturos dubi-
 » tare. Propius esse, in Asiam ex Græcia,
 » quam ex Italia in Græciam trajicere: &
 » multo majorem causam Antiochum, quam
 » Ætolos, esse. Neque enim mari minus,
 » quam terra, pollere Romana arma. Jampri-
 » dem classem circa Maleam esse. Audire se;

*Antiochi
 securitas.*

*Monita
 Hannibal.
 lis.*

(o) *tria Gron. Crev.*

(p) *trecentos Gron.*

(q) *ut maxima Gron. Crev.*

U. e. 567.
a. C. 191.

» se, nuper novas naves novumque impera-
» torem rei gerendæ causa ex Italia venisse.
» Itaque desineret Antióchus pacem sibi ipse
» spe vana facere. In Asia, & de ipsa Asia,
» brevi terra marique dimicandum ei cum
» Romanis esse: & aut imperium adimen-
» dum orbem terrarum adfectantibus, aut ipsi
» regnum amittendum. » Unus vera & provi-
» dere, & fideliter prædicere visus. Itaque
ipse rex navibus, quæ paratæ instructæque
erant, Chersonesum petit; ut ea loca, si
forte terra venirent Romani, præsiidiis firma-
ret. Ceteram classem Polyxenidam parare &
deducere iussit; speculatorias naves ad omnia
exploranda circa insulas dimisit.

Classis
Romana.

XLII. C. LIVIUS præfectus Romanæ classis,
cum quinquaginta navibus rectis profectus,
ab Roma Neapolim, quo ab fociis ejus oræ
convenire iusserat apertas naves, quæ ex
foedere debebantur, Siciliam inde petit:
fretoque Messanam prætervectus, quum sex
Punicas naves ad auxilium missas accepisset,
ab Rheginis Locrisque & ejusdem juris fociis
debitas exegisset naves, lustrata classe ad
Lacinium, altum petit. Corcyram, quam
primam Græciæ civitatum adiit, quum ve-

nisset, percunctatus de statu belli, (necdum enim omnia in Græcia perpacata erant) & ubi classis Romana esset, postquam audivit, circa Thermopylarum saltum in statione consulem ac regem esse, classem Piræei stare, maturandum ratus omnium rerum causa, pergit protinus navigare Peloponnesum. Samen Zacynthumque, quia partis Ætolorum maluerant esse, protinus depopulatus, Maleam petit : & , prospera navigatione usus , paucis diebus Piræeum ad veterem classem pervenit. Ad Scyllæum Eumenes rex cum tribus navibus obcurrit; quum Æginæ diu incertus consilii fuisset, utrum ad tuendum rediret regnum, (audiebat enim Antiochum Ephesi navales terrestresque parare copias) an nusquam abscederet ab Romanis , ex quorum fortuna sua penderet. A Piræeo A. Atilius, traditis successori quinque & viginti navibus tectis, Romam est profectus. Livius una & octoginta rostratis navibus, multis præterea minoribus, quæ aut apertæ rostratæ, aut sine rostris speculatoriæ erant, Delum trajecit.

XLIII. Eo fere tempore consul Acilius Naupactum obpugnabat. Livium Deli per

U. c. 561.
a. C. 197.

V. c. 567.
a. C. 197.

aliquot dies (& est ventosissima regio inter Cycladas, fretis alias majoribus, alias minoribus divisas) adversi venti tenuerunt. Polyxenidas, certior per dispositas speculatorias naves factus, Deli stare Romanam classem; nuncios ad regem misit. Qui, omissis, quæ in Hellesponto agebat, cum rostratis navibus, quantum adcelerare potuit, Ephesum rediit: & consilium extemplo habuit, faciendæne periculum navalis certaminis foret. Polyxenidas negabat cessandum: « & utique prius confligendum, quam classis Eumenis » & Rhodiæ naves jungerentur Romanis. » Ita numero non ferme in pares futuros se, » ceteris omnibus superiores (r), & celeritate navium, & varietate auxiliorum. Nam » Romanas naves, quum ipsas inscite factas » immobiles esse, tum etiam, ut quæ in » terram hostium veniant, oneratas com meatu » venire: suas autem, ut pacata omnia circa » se relinquentes, nihil præter militem atque » arma habituras. Multum etiam adjuturam » notitiam maris terrarumque & ventorum: » quæ omnia ignaros turbatura hostes essent. » Movit omnes auctor consilii, qui & re con-

*Antiochus
cum ea pu-
gnandum
decernit.*

(r) non ferme in pares futuros; ipsum ceteris omnibus superiorem &c. Gron.

filium exsecuturus erat. Biduum in adparatu
 morati : tertio die centum navibus , quarum U. c. 561.
 septuaginta testæ , ceteræ apertæ , minoris a. C. 191.
 omnes formæ , erant , profecti Phocæam
 petierunt. Inde , quum audisset , adpropin-
 quare jam Romanam classem , rex , quia non
 interfuturus navali certamini erat , Magne-
 siam , quæ ad Sipyllum est , concessit , ad ter-
 restres copias comparandas. Classis ad Cyf-
 funtem portum Erythræorum , tamquam ibi
 aptius expectatura hostem , contendit. Ro-
 mani , ubi primum aquilones (ii namque per
 aliquot dies tenuerant) cecidere , ab Delo
 Phanas , portum Chiorum in Ægæum mare
 versum , petunt : inde ad urbem circumegere
 naves , commeatuque sumto , Phocæam traji-
 ciunt. Eumenes , Elæam ad suam classem
 profectus , paucis post inde diebus , cum
 quatuor & viginti navibus testis , apertis
 pluribus , paullo a Phocæa ad Romanos , pa-
 rantes instruentesque se ad navale certamen ,
 rediit. Inde centum quinquaginta testis navi-
 bus , apertis ferme quinquaginta , profecti ,
 primo , aquilonibus transversis quum urge-
 rentur in terram , cogebantur tenui agmine
 prope in ordinem singulæ naves ire ; deinde ,

U. e. 561. ut lenita paullum vis venti est, ad Cory-
a. C. 191 cum portum, qui super Cysfuntem est, co-
 nati sunt trajicere.

*Pugna
 pavalis.*

XLIV. POLYXENIDAS, ut adpropinquare
 hostes adlatum est, occasione pugnandi læ-
 tus, sinistrum ipse cornu in altum extendit,
 dextrum cornu præfectos navium ad terram
 explicare jubet, & æqua fronte ad pugnam
 procedebat. Quod ubi vidit Romanus, vela
 contrahit, malosque inclinat, & simul ar-
 mamenta componens, opperitur insequentes
 naves. Jam ferme triginta in fronte erant,
 quibus ut æquaret lævum cornu, dolonibus
 erectis altum petere intendit: jussis, qui
 sequebantur, adversus dextrum cornu prope
 terram proras dirigere. Eumenes agmen co-
 gebat. Ceterum, ut demendis armamentis
 tumultuari primum cœptum est, & ipse,
 quanta maxima celeritate potest, concitat
 naves. Jam omnibus in conspectu erant; (s)
 duæ Punicæ naves antecedeabant Romanam
 classem, quibus obviæ tres fuerunt regiæ
 naves. Et ut in numero impari, duæ regiæ
 unam circumfistunt: & primum ab utroque
 latere remos detergunt: deinde transcendent
 armati, & dejectis cæsisque propugnatori.

(s) Jam omnes in conspectu erant; Crev.

bus, navem capiunt. Una, quæ compari Marte concurrerat, postquam captam alteram navem vidit, priusquam a tribus simul circumveniretur, retro ad classem refugit. Livius indignatione accensus, prætoria nave in hostes tendit. Adversus quam eadem spe duæ, quæ Punicam unam navem circumvennerant, quum inferrentur, demittere in aquam remos ab utroque latere remiges stabilientiæ navis causa iussit, & in advenientes hostium naves ferreas manus injicere, &, ubi pugnam pedestri similem fecisset, meminisse Romanæ virtutis, nec pro viris ducere regia mancipia. Haud paullo facilius, quam ante duæ unam, tunc una duas naves expugnavit, cepitque. Et jam classes quoque undique concurrerant, & passim permixtis navibus pugnabatur. Eumenes, qui extremus commisso certamine advenerat, ut animadvertit lævum cornu hostium ab Livio turbatum, dextrum ipse, ubi æqua pugna erat, invadit:

XLV. NEC ita multo post primum ab lævo cornu fuga cæpit. Polyxenidas enim, ut virtute militum haud dubie superari se vidit, sublati dolonibus effuse fugere inten-

*U. c. 567.
a. C. 102.*

*Vincunt
Romani.*

V. c. 56.
a. C. 191.

dit : mox idem & , qui prope terram cum Eumene contraxerant certamen , fecerunt. Romani & Eumenes , quoad subficere remiges potuerunt , & in spe erant extremi agminis vexandi , fatis pertinaciter secuti sunt. Postquam celeritate navium , utpote levium , suas commeatu onustas eludi frustra tendentes viderunt , tandem abstiterunt ; tredecim captis navibus cum milite ac remige , decem demersis. Romanæ classis una Punica navis , in primo certamine ab duabus circumventa , periit. Polyxenidas non prius , quam in portu Ephesi , fugæ finem fecit. Romani eo die , unde egressa regia classis erat , manserunt : postero die hostem persequi intenderunt. Medio fere in cursu obviæ fuere iis quinque & viginti testæ Rhodiæ naves , cum Pausistrato præfecto classis. Iis adjunctis , Ephesum hostem persecuti , ante ostium portus acie instructa steterunt. Postquam confessionem victis fatis expresserunt , Rhodii & Eumenes domos dimissi : Romani , Chium petentes , Phoenicuntem primum portum Erythrææ terræ prætervecti , nocte anchoris jactis , postero die in insulam ad ipsam urbem trajecerunt. Ubi paucos dies remige maxime reficiendo

morati, Phocæam transmittunt. Ibi relictis *U. c. 567.*
 ad præsidium urbis quatuor quinquereimis, *a. C. 191.*
 ad Canas classis venit : & , quum jam hiems
 adpeteret, fossa valloque circumdatis naves
 subductæ. Exitu anni comitia Romæ habita, *Comitia,*
 quibus creati sunt consules L. Cornelius Sci-
 pio & C. Lælius , intuentibus cunctis ad
 finiendum cum Antiocho bellum. Postero die
 prætores creati , M. Tuccius, L. Auruncu-
 leius, Cn. Fulvius, L. Æmilius, P. Junius,
 C. Atinius Labeo.